

**Ҳиммат —
элнинг таянчи,
Меҳнат —
роҳат қувончи.**

Ma'rifat

ENLIGHTENMENT XALQ ZIYOLILARI GAZETASI معرفت

Ўзбек халқ мақоли

1931-yildan chiqra boshlagan • E-mail: info@marifat.uz • 2012-yil 14-noyabr, chorshanba № 90 (8531)

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНING ХУСУСИЙЛАШТИРИШ, МОНОПОЛИЯДАН ЧИҚАРИШ ВА РАҚОБАТНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ДАВЛАТ ҚЎМИТАСИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ТЎҒРИСИДА

Мустақиллик йилларида давлат мулкни хусусийлаштириш, уни асосан хусусий мулкка сотиш бўйича кенг миқёсли ишлар амалга оширилиши натижасида 31 мингдан зиёд давлат корхоналари ва объектлари мулкчилик шаклини ўзгартирди.

Ҳозирги вақтда ишлаб чиқарилаётган ялпи ички маҳсулотнинг 82,5 фоиздан кўпроғи, саноат маҳсулотининг ва пудрат ишлари ҳажмларининг 90 фоиздан ортиғи, қишлоқ ҳўжалиги ва савдо соҳасининг деярли барча маҳсулоти иқтисодиётнинг нодавлат сектори улушига тўғри келмоқда.

Хусусийлаштириш жараёнларининг чуқурлашуви, иқтисодиётда давлат иштирокининг камайирилиши ҳамда хусусий мулкчиликнинг роли ва аҳамияти оширилиши истиқболдаги ижтимоий-иқтисодий ривожла-

нишнинг гоят муҳим устувор йўналиши бўлиб қолмоқда.

Шу билан бирга, табиий монополияларнинг устуниги ҳамда монополияга қарши самарали тартиботларни амалга ошириш, ҳақиқий рақобат муҳитини шакллантириш, корхоналарнинг ва улар томонидан ишлаб чиқарилаётган маҳсулотнинг, умуман, мамлакат иқтисодиётининг рақобатдошлигини оширишни рағбатлантириш борасидаги ташкилий ва амалий чора-тадбирларни шакллантириш билан боғлиқ кўпгина масалалар ҳамон ҳал этилмай қолмоқда.

Шу жиҳатдан олганда Ўзбекистон Республикасининг яқинда қабул қилинган "Рақобат тўғрисида"ги қонунида назарда тутилган меъёр ва талабларни амалга ошириш бўйича аниқ чора-тадбирлар кўрилиши катта

аҳамият касб этади. Бунда товар ва молия бозорларида рақобатни чеклашга ҳамда устунилик мавқеини суиистеъмол қилишга олиб келаётган хатти-ҳаракатларга йўл қўймасликка, шунингдек, ноҳалол рақобатни, товарлар (ишлар, хизматлар)нинг нархларини суъний равишда ошириш ёки тушириб юборишни тақиқлашга алоҳида эътибор қаратилиши лозим.

Бу ишларни фаоллаштириш учун қилинаётган сайёҳаракатларни жамлаш, хусусийлаштириш, монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш бўйича ишларнинг бажарилишини таъминлайдиган давлат институтларини янада мустаҳкамлаш муҳим аҳамият касб этади.

Бозор иқтисодиётининг асоси бўлиши давлат мулкни хусусийлаштириш жараёнларини янада чуқурлашти-

риш ва хусусий мулкчилик қўламини кенгайтириш, монополияга қарши самарали тартиботларни амалга ошириш ҳамда реал рақобатчилик муҳитини шакллантириш, фонд бозори, хусусан, иккиламчи фонд бозорини жадал ривожлантириш, корпоратив бошқарув тизимини тубдан такомиллаштириш мақсадида:

1. Тугатилаётган Ўзбекистон Республикаси Давлат мулкни бошқариш давлат қўмитаси ҳамда Ўзбекистон Республикаси Монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитаси негизда Ўзбекистон Республикасининг Хусусийлаштириш, монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитаси ташкил қилинсин.

2. Ўзбекистон Республикасининг Хусусийлаштириш, монополиядан чиқариш ва

рақобатни ривожлантириш давлат қўмитасининг асосий вазифалари ва фаолият йўналишлари этиб қуйидагилар белгилансин:

хусусийлаштириш жараёнларини чуқурлаштириш, ҳўжалик юритувчи субъектларнинг устав жамғармаларидаги давлатга тегишли активларни ҳамда акциялар пакетлари (улушлари)ни хусусий мулкка сотиш, давлат мулкнинг хусусий мулк эгаларига сотилишида очиклик ва ошкораликни таъминловчи давлат тасарруфидан чиқаришнинг янги шакл ва усулларини жорий этиш, инвесторлар томонидан қабул қилинган инвестиция мажбуриятлари бажарилиши устидан мониторинг олиб бориш бўйича тизимли чора-тадбирларни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш;

(Давоми 2-бетда.)

ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ МАСКАНИ

Қашқадарё вилояти Китоб туманидаги 11-мактаб-боғча мажмуасида ўсиб келаётган ёш авлоднинг ҳар томонлама етуқ, баркамол воғга етиши ҳамда уларни соғломлаштириш борасида салмоқли ишлар амалга оширилмоқда.

Бу ерда таълим-тарбия олаётган 210 ўғил-қизнинг бошланғич билим ва қўнимчалари, дунёқарашини шакллантиришда замонавий педагогик технологиялар, интерфаол усуллардан самарали фойдаланаётган тарбиячи-педагогларнинг маҳорати ва бой тажрибаси муҳим аҳамият касб этмоқда. Болажонлар иштирокидаги барча маданий тадбирлар — викториналар, расмлар танлови, спорт мусобақалари, байрам дастурлари доим қизиқарли ва мазмунли ўтади.

Бу ерда тарбияланувчиларнинг бошланғич таълим олиши, хордиқ чиқариши ва спорт билан мунтазам шуғулланиши учун барча шароитлар яратилган. Замон талаблари даражасида жиҳозланган спорт майдончалари, мусиқа ва концерт заллари, ўқув-машғулот хоналари уларнинг ихтиёрига берилган.

Суратларда: тарбиячи Насиба Тошпўлатова тарбияланувчилар билан машғулот пайтида.

Тайёрлов гуруҳи тарбияланувчиси Дилнур Ибодуллоева.

Жамшид НОРҚОБИЛОВ (ЎЗА) олган суратлар.

ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ЧУҚУР ЎРГАНИШ

ёшларга ўз билимларини жаҳондаги улкан интеллектуал хазиналарни эгаллаш орқали янада бойитиш имкониятини беради

3-бет >

УСТАМА ҲАҚ: ҚАНДАЙ БАҲСЛИ ҲОЛАТЛАР МАВЖУД?

"Агар устама ҳақ белгиланса, синф раҳбарлик ва дафтарларни текширганлик учун тўланадиган маблағлар ҳам сақланиб қоладими?" дея савол йўллайди ўқитувчилардан бири.

5-бет >

ХАЙРЛИ ҲАМКОРЛИК

ёхуд педагог кадрлар ва иқтидорли ўқувчиларни рағбатлантириш орқали таълим-тарбия сифатини ошириш борасидаги Сирдарё вилояти тажрибаси хусусида

8-9-бетлар >

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ХУСУСИЙЛАШТИРИШ, МОНОПОЛИЯДАН ЧИҚАРИШ ВА РАҚОБАТНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ДАВЛАТ ҚЎМИТАСИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ТЎҒРИСИДА

(Давоми. Боши 1-бетда.)

энг аввало, акциядорлик жамиятларининг капиталлашуви ва рентабеллиги ўсишини рағбатлантириш ҳисобига фонд бозори, айниқса, иккиламчи фонд бозорини ривожлантириш, тадбиркорлар ва аҳолининг хабардорлигини кенгайтириш, уларнинг биржа операцияларида фаол қатнашуви таъминлаш, бозор инфратузилмасини янада такомиллаштириш, савдоларни электрон шаклда ўтказишга тўлиқ ўтиш чора-тадбирларини тизимли асосда амалга ошириш;

акциядорлик жамиятларини бошқаришда акциядорларнинг ва кузатувчи кенгашларнинг ролини тубдан оширишга, миноритар акциядорларнинг ҳуқуқлари ҳимоя қилинишини таъминлашга, корхоналарнинг молия-ҳўжалик фаолияти натижалари учун ижро этувчи органларнинг акциядорлар олдидаги масъулиятини қучайтиришга йўналтирилган корпоратив бошқарув тизимини янада такомиллаштириш;

монополияга қарши самарали тартиботлар ўрнатиш ҳамда товар ва молия бозорларида рақобат чекланишига йўл қўймаслик чора-тадбирларини амалга ошириш, монополистик фаолиятни чеклаш ва табиий монополиялар тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя этилишини назорат қилиб бориш;

рақобат муҳитини ривожлантириш учун қонун ҳужжатларини янада такомиллаштириш ва зарур шарт-шароитларни шакллантириш, товарлар (ишлар, хизматлар) бозор-

ларида, биринчи навбатда ички истеъмол бозорида ва реклама соҳасида ноҳалол рақобатчиликка чек қўйиш чора-тадбирларини амалга ошириш, жамоат тузилмалари билан яқиндан мувофиқлаштирилган ҳолда истеъмолчиларнинг қонуний манфаатлари ва ҳуқуқлари ҳимоя қилинишини таъминлаш;

паст рентабелли ва зарар кўриб ишлаётган корхоналарнинг молиявий-иқтисодий ҳолатини чуқур таҳлил қилиш, уларни биринчи навбатда янги инвесторларни жалб этиш, модернизациялаш ва технологик қайта жиҳозлаш, маҳсулот таннархини арзонлаштириш ва ишлаб чиқариш харажатларини камайтириш, янги рақобатбардош маҳсулотни ўзлаштириш ҳисобига молиявий соғломлаштириш бўйича комплекс чора-тадбирларни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш;

иқтисодий ночор корхоналарни таркибий қайта қуриш ва банкрот қилиш борасидаги функцияларни бажариш, суд-гача ва суд санациясини ўтказиш, банкрот корхоналарнинг ташқи бошқаруви бўйича чора-тадбирларни амалга ошириш.

3. Белгилансинки, Ўзбекистон Республикасининг Хусусийлаштириш, монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитаси Ўзбекистон Республикаси Давлат мулкни бошқариш давлат қўмитаси ҳамда Ўзбекистон Республикаси Монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат

қўмитасининг ҳуқуқлари ва мажбуриятлари бўйича ҳуқуқий вориси ҳисобланади;

Ўзбекистон Республикасининг Хусусийлаштириш, монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитасининг ўз ваколатлари доирасида қабул қилган қарорлари вазирликлар, идоралар, маҳаллий ижро этувчи органлар, ҳўжалик субъектлари, мансабдор шахслар ва фуқаролар ижроси учун мажбурий ҳисобланади.

4. Қуйидагилар Ўзбекистон Республикасининг Хусусийлаштириш, монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитасининг ҳудудий органлари этиб белгиланади:

Қорақалпоғистон Республикасида — Қорақалпоғистон Республикаси Давлат мулк қўмитаси ҳамда Қорақалпоғистон Республикаси монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш қўмитаси негизда ташкил этилаётган Қорақалпоғистон Республикаси Хусусийлаштириш, монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш қўмитаси;

вилоятларда ва Тошкент шаҳрида — Ўзбекистон Республикаси Давлат мулк қўмитасининг ҳудудий бошқармалари ҳамда Ўзбекистон Республикаси Монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитасининг ҳудудий бошқармалари негизда ташкил этилаётган Хусусийлаштириш, монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш ҳудудий бошқармалари.

Шундай тартиб ўрнатилсинки, унга мувофиқ Қорақалпоғистон Республикаси Хусусийлаштириш, монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш қўмитасининг раисини, вилоятлар ва Тошкент шаҳар бошқармалари бошлиқларини лавозимга тайинлаш Ўзбекистон Республикасининг Хусусийлаштириш, монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитаси Хайъатининг қарори билан, тегишли равишда, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши раиси, вилоятлар ва Тошкент шаҳри ҳокимлари ҳамда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси билан келишилган ҳолда амалга оширилади.

5. Ўзбекистон Республикасининг Хусусийлаштириш, монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитаси ва унинг ҳудудий органлари қўмитага юклатилган ваколатларга мувофиқ судларга қўриб чиқиш учун киритиладиган даъволар бўйича давлат божи тўлашдан озод этилсин.

6. Икки ҳафта муддатда Ўзбекистон Республикасининг Хусусийлаштириш, монополиядан чиқариш ва рақобатни ривожлантириш давлат қўмитаси фаолиятини ташкил этиш тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори қабул қилинсин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти

Тошкент шаҳри,
2012 йил 13 ноябрь

И. КАРИМОВ

КОНСТИТУЦИЯ — БАХТИМИЗ ПОЙДЕВОРИ

Юртимизда ҳуқуқий демократик давлат ва фуқаролик жамиятини шакллантиришда ёшларнинг ҳуқуқий онги ва маданиятини юксалтириш муҳим аҳамиятга эга. Пойтахтимиздаги 258-мактабда Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 20 йиллиги арафасида «Конституция — бахтимиз пойдевори» мавзусида ташкил этилган очик дарс шу мақсадга қаратилди.

Тадбирда Бош Қомусимизнинг мазмун-моҳияти, ҳаётини ахтариш акс этган маъруза-слайдлар, саҳна кўринишлари намойиш қилинди. Дарс сўнгига Конституцияимизнинг инсонпарварлик ва демократик тамойилларга мослигини ўз ишларида акс эттиришга ҳаракат қилган ўқувчиларнинг ижодий кўргазмаси ташкил этилди.

— Очик дарс орқали ўқувчилар Асосий Қонунимизда халқимизнинг миллий қадрият ва аънавлари тўлиқ муҳассам эканини яна бир бор ҳис этишди, — дейди мактабнинг давлат ва ҳуқуқ асослари фани ўқитувчиси Зулхумор Исоқуллова. — Бундай тадбирлар ёшларнинг ҳуқуқий билимларини бойитиш билан бирга, ижтимоий фаоллигини ошириб, уларни юртимиз қонунларида ҳурмат руҳида тарбиялашга хизмат қилади.

Б.РИЗО олган сурат.

МАЪНАВИЙ ТАҲДИДЛАРГА МАЪРИФИЙ ЖАВОБ

Ахборот технологиялари ҳаётимизнинг ажралмас қисмига айланиб бораётган бугунги кунда унинг беқийс афзалликлари билан бирга турли зарарли таъсирлари, маънавий таҳдидлари ҳам кўпайиб бормоқда. Бу жаҳолатга қарши маърифат билан курашишни тақозо этаптир.

Президентимиз Ислам Каримов «Юсак маънавият — энгилмас куч» китобида таъкидлаганидек, «Бундай таҳдидларга қарши ҳар томонлама чуқур ўйланган, пухта илмий асосда ташкил этилган, мунтазам ва узлуқсиз равишда олиб бориладиган маънавий тарбия билан жавоб бериш мумкин».

«Мустаҳкам оила йили»

Давлат дастурида бу масалага алоҳида эътибор қаратилган. Бугунги кунда ушбу дастур доирасида жамиятимизнинг маънавий негизларини янада ривожлантириш, азалий миллий қадриятларни асраб-авайлаш ва мустаҳкамлаш, миллий менталитетимизга ёт бўлган турли зарарли таъсирларнинг олдини олиш борасида қатор чора-тадбирлар амалга оширилмоқда.

Хусусан, миллий мустақиллик гоёси, мамлакатимиз тарихига бағишланган веб-ресурслар янада кенгайтирилмоқда. Жорий йилнинг ўзида «ZiyoNET» тармоғи 1,7 мингдан ортиқ мақола ва 3,2 мингдан зиёд ахборот билан бойитилди. Кўплаб маданий-маърифий, илмий ва оммабон мақолалар, ўқув материаллари, бадий китоблар ҳамда дарсликларни жамлаган бу тармоқдан мактаб ўқувчилари, талабалар ва турли касб эгалари кенг фойдаланаётди.

Мазкур тармоқнинг имкониятларини тарғиб қилиш мақсадида бир қатор тадбирлар, илмий-амалий конференциялар ўтказилди. Айниқса, қишлоқ жойлардаги ёшларнинг бу соҳадаги билимларини оширишга алоҳида эътибор қаратилди. Шундай тадбирлар мобайнида мактаблар, академик лицей ва касб-ҳунар коллеж-

ларининг 30 минг нафарга яқин ўқувчиси замонавий ахборот технологиялари ва интернет тармоғидан фойдаланиш бўйича ўқитилди.

Ёшлар маънавиятга таҳдидлар компьютер ўйинларида ҳам намён бўлади. Айрим хорижий компьютер ўйинлари зўравонлик, ваҳшийлик, ахлоқсизликни тарғиб этади. Уйин қоида-сига кўра, одам ўлдирганга очко берилади, бузғунчилик қилган мукофотланади. Бу ёш авлод тарбияси, дунёқараши ва маънавиятга салбий таъсир ўтказмай қолмайди.

Бу каби маънавий хуружлар қўпайгани сабаб уларга муқобил бўла оладиган фойдали дастурларни яратишни замон тақозо этмоқда. Шу мақ-

садда Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузурида «Ўзбекистон компьютер ўйинлари академияси» ва Экспертлар кенгаши ташкил этилди. Бундан асосий мақсад болалар ва ўсмирлар учун миллий компьютер ўйинларини яратиш ва мусобақалар ўтказиш, бу соҳа бўйича малакали кадрлар тайёрлаш ишларини янада ривожлантиришдир.

Яқинда бўлиб ўтган «ICTExpo — 2012» ахборот-коммуникация технологиялари ҳафталигидан юртимиз мутахассислари томонидан яратилган утма компьютер ўйини намойиш этилди. Ўзбек ва рус тилларида ўйналадиган «Звездочет» ўйини улардан бири. «Астрономия нимани ўрганади?», «Мирзо Улугбек ким бўлган?», «Биринчи космик тезлик» каби саволларни муҳассамлаштирган бу ўйин компьютер қаршисида ўтирган йигит-қизларнинг вақтини мазмунли ўтказиш билан бирга астрономияга оид билимларини бойитишга, Ватанимиз тарихига қизиқшини ошириш ва миллий ифтихор туйғуларини шакллантиришга хизмат қилади.

**А.РАШИДБЕКОВ,
ЎЗА мухбири**

Президентимиз бир нутқида, жумладан, шундай деган эди: «Хозирги кунда хорижий тилларни ўрганиш ва ўргатишга юртимизда катта аҳамият берилмоқда. Бу ҳам, албатта, бежиз эмас. Бугун жаҳон ҳамжамиятидан ўзига муносиб ўрин эгаллашга интилаётган мамлакатимиз учун, чет эллик шерикларимиз билан ҳамжиҳатликда, ҳамкорликда ўз буюк келажагини кураётган халқимиз учун хорижий тилларни мукамал билишнинг аҳамиятини баҳолашнинг ҳоҳати йўқдир».

Дарҳақиқат, хорижий тилларни мукамал билиш шахсининг имкониятларини ошириш билан бирга давлат ва жамият тараққиётида ҳам муҳим ўрин тутди. Юртимизда тил ўрганишга қизиқиш ортиб бораётгани ҳисобга олиниб, таълим муассасаларида ўқувчи-талабалар учун барча шарт-шароитлар яратиб берилмоқдаки, улардан самарали фойдаланаётган ёшларимиз жаҳон ареналарида хорижлик тенгдошларидан асло кам эмаслигини дадил исботлаб келаяпти. Бироқ кун сайин ўзгариб, янгиланиб бораётган тезкор замон суръатлари чет тили таълими тизимини янада такомиллаштиришни талаб этмоқда.

Умумтаълим мактабларида...

...айни пайтда асосан инглиз, немис ва француз тили ўргатилади. Жумладан, 6831та мактабда 2146345 нафар (76,4 фоиз) ўқувчи инглиз тили, 1797та мактабда 393211 нафар (14 фоиз) ўқувчи немис тили, 1151та мактабда 241112 нафар (8,6 фоиз) ўқувчи француз тилини, 124та мактабда эса 25533 нафар (0,9 фоиз) ўқувчи испан, ҳинд, араб, корейс, хитой тилини ўрганапти.

Ушбу ўқув фанларидан дарс ўтадиган ўқитувчиларнинг билим-салоҳияти ва касбий малакасини оширишга ҳам алоҳида эътибор қаратилмоқда. Хусусан, инглиз тили фани педагогларидан 1570 нафари (9 фоизи) олий, 3530 нафари (20 фоизи) биринчи, 6458 нафари (37 фоизи) иккинчи тоифали ва 5919 нафари (34 фоизи) мутахассис ўқитувчилардир. Улардан 61,8 фоизи 40 ёшгача, 38,2 фоизи 41дан 60 ёшгача бўлиб, ҳар учинчиси қарийб 15-25 йиллик иш тажрибасига эга.

Немис тили мутахассисларидан 311 нафари (7,6 фоизи) олий, 908 нафари (21,8 фоизи) биринчи, 1581 нафари (38 фоизи) иккинчи тоифали ҳамда 1357 нафари (32,6 фоизи) мутахассис ўқитувчилардан иборат. Француз тили фани ўқитувчиларидан 197 нафари (7,8 фоизи) олий, 625 нафари (24,8 фоизи) биринчи, 1035 нафари (41,2 фоизи) иккинчи тоифали, 661 нафари (26,2 фоизи) мутахассис педагоглардир. Иккала хорижий тил мутахассисларидан 57,4 фоизини 40 ёшгача, 41,6 фоизини 41 ёшдан 60 ёшгача бўлган ўқитувчилар ташкил этади. Дикқатга молик жиҳати, чет тили фани ўқитувчиларнинг барчаси олий маълумотлидир.

Амалдаги ўқув дастурларига 5-9-синфлар учун ҳафтасига 3 соатдан чет тили дарслари киритилган. Таълим муассасалари жаҳон стандартлари асосида ишлаб чиқилган дарсликлар, уларнинг электрон версиялари билан тўлиқ таъминлангани маш-

Олий ўқув юртларида

Юртимиздаги 17 олий таълим муассасасида 9140 нафар талаба инглиз тили йўналиши бўйича тахсил олади. Мазкур таълим даргоҳларини ўтган ўқув йилида 2500 талаба тамомлаган бўлса, жорий йилги қабул режаси 2535 ўринни ташкил этди. Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети ва Ўзбекистон Миллий университети инглиз, немис, француз, испан тиллари йўналиши бўйича кадрлар етиштирувчи асосий таълим муассасаларидир. Бундан ташқари, барча олий ўқув юртлари ва уларнинг филиалларида 6

Тизимни такомиллаштириш чоралари

Халқаро тажрибани инобатга олган ҳолда юртимиз таълим муассасаларида хорижий тилларни ўргатишнинг янада такомиллаштирилган тизимини яратиш, моддий-техник базани янгилаш, махсус компьютер синфларини ташкил этиш, масофали таълимни ривожлантириш, электрон дарсликлар сони ва сифатини ошириш давр талабидир.

Чет тилини ўргатиш, аввало, педагоглар билим салоҳиятига боғлиқ. Бугунги кунда тил ўргатишда ягона тизим мавжуд эмаслиги, ўқувчи ва ўқитувчиларни

Dolzarb mavzu

асосида инглиз тили ўқитувчиларига малака тоифаларини бериш;

— туманлардаги таълим муассасаларининг чет тили мутахассисларига бўлган эътибонини қондириш;

— халқаро стандарт сертификатида белгиланган шарҳларни амалга оширган ҳолда хорижий тил ўқитувчилари ёки бошқа фанларни хорижий тилда ўқита оладиган ўқитувчиларни алоҳида моддий рағбатлантириш чораларини кўриш;

— инглиз тили синфхоналарини янги ахборот-коммуникация технологиялари билан таъминлаш ва ўқув-таълим материаллари базасини кучайтириш;

— хорижий тил бўйича педагог кадрлар ҳамда таълим олувчиларнинг билим ва малакасини ҳолис баҳолаш учун хорижий экспертларни жалб этган ҳолда ягона миллий тизимни яратиш;

— умумий ўрта таълим, ўрта махсус, касб-хуна таълими ва олий ўқув юртларида хорижий тилларни ўқитиш соатлари микдорини қайта кўриб чиқиш;

— умумтаълим мактабла-

ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ЧУҚУР ЎРГАНИШ

ёшларга ўз билимларини жаҳондаги улкан интеллектуал хазиналарни эгаллаш орқали янада бойитиш имкониятини беради

гулотларни самарали олиб бориш имконини бермоқда.

Чет тили кабинетларидан 774таси аудио тизимли ва компьютерлаштирилган лингафон асбоб-ускуналари билан, 3432таси телевизор, 3250таси видео, аудио ва DVD-плеерлар, 3432таси проектор, 3432таси шахсий компьютер, 4592таси дискли, аудио кассетали ва овоз ёзиш (USB flash card) курилмалари, 59таси электрон доска, 4425таси кўргазмавий куруллар билан таъминланган.

Ўрта махсус, касб-хуна таълими даргоҳларида...

...хорижий тилларни ўргатиш Вазирлар Маҳкамасининг 2000 йил 16 октябрдаги 400-сонли қарори билан тасдиқланган асосий стандарт талаблари ва ўқув дастурлари асосида янада чуқурлаштирилган тарзда олиб борилаётган. Ўқувчиларнинг 76 фоизи инглиз, 14 фоизи немис, 8 фоизи француз ва 2 фоизи бошқа чет тилларини ўрганмоқда. Тил ўргатишнинг узвийлик ва узлуksизлигини таъминлаш мақсадида 2010 йили таълим дастурлари ўртача 26 соатга оптималлаштирилди. 2000 ва 2012 йилларда 7 номдаги дарслик ва ўқув қўлланмалар чоп этилган. Шу жумладан, инглиз тилини ўргатишга доир уч қисмдан иборат қўлланмалар ахборот-ресурс марказларига етказиб берилган. Ўқув муассасаларидан 90 фоизи лингафон ва мультимедиа хоналари билан таъминланган. Бироқ бугунга келиб, моддий-техник базани янада янгилаш зарурати туғилмоқда.

семестр давомида ҳафтасига 2-4 соатдан чет тили дарслари ўтилади. Тизимда инглиз тили фани ўқитувчилари 910 нафарни, дарсликлар билан таъминланганлиқ ҳолати 96,6 фоизни ташкил этади, 40та лингафон кабинети ва 100та компьютер чет тилини ўрганувчилар ихтиёрида.

Хорижий тажриба

Сўнгги пайтларда кўпбал хорижий мамлакатларда ҳам чет тилларини чуқур ўргатишга долзарб вазифа сифатида қаралмоқда. Масалан, Хитойда болалар бочка ёшиданок инглиз тилини ўрганишга жалб этилади. Юқори синфга ўтиш учун (15 ёшдан сўнг) олинмаган махсус имтиҳонда чет тили етакчи ўрин эгаллайди. Польшада нуфузли олий таълим муассасаларига ҳужжат топшираётган ёшлардан биринчи навбатда хорижий тилларни билиш, ўқув юртини тамомлаётганда эса инглиз тили бўйича халқаро баҳолаш тизимлари — IELTS бўйича 4,5, TOEFL бўйича 470/150 даражада бўлиши талаб этилади.

Франция таълим дастурлари болаларга камида икки хорижий тилини ўргатишга қаратилган. Юқори синф ўқувчиларидан қарийб 98 фоизи инглиз тилини эгаллашга интилади. Германияда ўқувчилар, асосан, 3-4-синфдан, Италияда эса биринчи синфданок инглиз тилини ўргана бошлайди. Жанубий Корея, Япония, Бразилия каби давлатларда ҳам хорижий тилларни бошлангич синфларданок ўргатишга алоҳида аҳамият қаратилади.

рағбатлантириш механизми яхши йўлга қўйилмагани боис умумтаълим мактаблари битирувчиларининг маълум бир қисми хорижий тилларни ўрганишни ўрта махсус ва олий таълим муассасаларида бошлашга мажбур бўлаяпти.

Инглиз тили фани ўқитувчиларининг билим даражаси муайян талабларда мувофиқ келиши учун IELTS (Инглиз тили бўйича халқаро баҳолаш тизими)да 6 балдан кам бўлмаслиги лозим. Шунингдек, уларни шогирдларининг билим даражаси ўсишига қараб мунтазам рағбатлантириб бориш талаб этилади. Филология факультетларига қабул қилинаётган абитуриентларнинг хорижий тилдан билим даражаси IELTS бўйича 5,5, битираётганда эса 6,5 балдан кам бўлмаслигига эътибор қаратиш муҳимдир.

Педагог кадрларни тайёрлаш тизимида қуйидаги йўналишларни такомиллаштириш бугунги куннинг эҳтиёжига айланмоқда:

— педагогларни аттестациядан ўтказиш тартибига доир низоом ишлаб чиқиш ва халқаро стандартлар

рида хорижий тилларни ўрганиш ёши(синфини) пасайтириш, хориж тажрибасига асосан ўқувчиларга бошлангич синфдан бошлаб хорижий тилларни ўргатиш;

— тил ўргатиш бўйича давлат таълим стандартлари ва ўқув дастурларини халқаро талаблар доирасида, таълим турлари узвийлигини таъминлаган ҳолда тубдан қайта кўриб чиқиш;

— давлат таълим стандартларига мувофиқ хорижий тиллардан янги авлод дарсликлари, ўқув-методик қўлланмалар, мультимедиа ва компьютер дастурларини яратиш.

Шу каби чора-тадбирларни амалиётга изчил таъбиқ этиш фарзандларимизга хорижий тилларни мукамал ўргатиш ва ўқитувчиларни рағбатлантириш орқали келгусида мамлакатимиз ривожини таъминлайдиган малакали кадрларни етиштиришга замин яратади.

Файзулла АХМЕДОВ,
Халқ таълими
вазирлигининг
таълим муассасалари
фаолиятини ташкил этиш
бош бошқармаси
бошлиғи

Yangiliklarda yurt nafasi

Андижон шаҳрида "Гепатология ва ОИВ инфекциясининг долзарб муаммолари" мавзусида республика илмий-амалий анжумани бўлиб ўтди.

Соглиқни сақлаш вазирлиги, Республика ОИТСга қарши кураш маркази, Андижон давлат тиббиёт институти ҳамкорлигида ташкил этилган анжуманда тиббиёт соҳасида амалга оширилаётган ислохотлар, турли юқумли касалликлар келиб чиқишининг олдини олиш, илм-фан ютуқларини амалиётга татбиқ этиш борасида қилинаётган ишлар жусусида атрофлича сўз юритилди.

Бир қатор хорижий мамлакатлардан ҳам мутахассислар иштирок этган анжуманда вирусли гепатит ва ОИТС тарқалишининг олдини олиш, касалликни эрта аниқлаш, даволашда илғор усул ва тажрибаларни қўллаш, даволаш ишларининг самарадорлигини ошириш, мавжуд муаммоларни бартараф этиш, шунингдек, аҳолининг тиббий маданиятини юксалтириш масалаларига жиддий эътибор қаратилиши зарурлиги алоҳида таъкидланди.

«Sen Yolg'iz Emassan» республика жамоатчиликлари болалар жамғармаси томонидан «Мустақкам ёш оила» мавзусида акция ўтказилди.

Тадбирга Ўзбекистон Хотин-қизлар қўмитаси, «Маҳалла» хайрия жамоат фонди, Республика болалар ижтимоий мослашуви маркази, оила, оналик ва болаликни муҳофаза қилишга ихтисослашган жамоат ташкилотлари вакиллари, меҳрибонлик уйлари ва тарбияланувчилари бўлган ёш оилалар таклиф этилди.

Акция давомида ёш оилаларга психологлар, ҳуқуқшунослар, ФХДЭ органлари, хотин-қизлар қўмитаси вакиллари томонидан зарур маслаҳатлар берилди. Меҳрибонлик уйлари ва тарбияланувчилари бўлган ёш оилаларга маиший буюм ва техникалардан иборат эсдалик совғалари топширилди.

Ўртачирчиқ туманида «Энг намунали фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари» республика кўрик-танловининг Тошкент вилояти босқичи бўлиб ўтди.

Танловда қўйи босқичда сараланган 12 маҳалла фуқаролар йиғинининг ҳудудда тинчлик ва оқилолликни сақлаш, кам таъминланган оилаларни қўллаб-қувватлаш, ёшлар тарбияси, хотин-қизлар саломатлигини асраш борасидаги фаолияти атрофлича таҳлил қилинди. Шунингдек, маҳалла фаолларининг сиёсий ва ҳуқуқий билими, мураккаб вазиятларда оқилона қарор қабул қилиш кўникмаси, «Оила — маҳалла — таълим муассасаси» ҳамкорлик механизмини кучайтириш, тадбиркорлик ва оилавий бизнесни ривожлантириш, жамоатчилик назоратини амалга ошириш, ижтимоий шериклик муносабатларини янада кенгайтириш юзасидан олиб бораётган ишларига алоҳида эътибор қаратилди.

Танловда Ангрэн шаҳридаги Нуробод маҳалласи биринчи ўринга лойиқ топилди. Ўртачирчиқ туманидаги Муқимий маҳалласи иккинчи ўринни, Зангиота туманидаги Ж.Жалилов маҳалласи учинчи ўринни эгаллади.

«Истиқлол» санъат саройида «Марди майдон» жонли ижродаги кўшиқлар фестивали совриндорлари ва таниқли санъаткорлар иштирокида «Сени шарафлаймиз, Ўзбекистоним!» номли концерт бўлиб ўтди.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 20 йиллигига бағишланган мазкур концерт «Ўзбекнаво» эстрада бирлашмаси, «Ўзбекистон маданияти ва санъати форуми» жамғармаси, «Tetta Group» компанияси, Ўзбекистон давлат консерваторияси ҳамкорлигида ташкил этилди.

— Мазкур фестивалда «Она юртим», «Ватан» сингари янги кўшиқлар билан иштирок этилган, — дейди Нукус шаҳридаги маданият ва санъат коллежи ўқувчиси Сафарбой Шермонов. — Фестиваль устозлар маслаҳатидан баҳраманд бўлиш, санъат, саҳна ва томошабин олдидagi масъулиятни янада теранроқ ҳис этишимизда муҳим аҳамият касб этади.

Концертда таниқли санъаткорлар ва ёш хонандалар ижросидаги жонажон Ватанмиз, истиқлол, бугунги тинч ва фаровон ҳаётимиз, беғубор туйғулар тараннум этилган кўшиқлар томошабинлар эътиборига ҳавола этилди.

ЎЗА ва махсус мухбирларимиз йўллаган материаллар асосида тайёрланди.

Президент асарлари билимдонлари

Самарқанд шаҳридаги 8-умумтаълим мактабида 9-синф ўқувчилари орасида «Президент асарларини ўрганимиз» кўрик-танловининг шаҳар босқичи бўлиб ўтди.

Мустақиллик йилларида халқимиз эришган ютуқлар, амалга оширилаётган ислохотлар, миллий анъана ва қадриятларимизнинг тикла-

ниши каби мавзуларни қамраб олган тўрт шарт бўйича иштирокчилар билим синовдан ўтказилди.

Танлов якунида 24-мактаб

ўқувчиси Дурдона Анварова 1-ўрин, 30-мактаб ўқувчиси Мафтуна Қахрамонова 2-ўрин, 33-мактаб ўқувчиси Сардор Ҳожиқулов 3-ўринни эгаллади.

Ҳаким ЖўРАЕВ,
«Ma'rifat» мухбири

Ёш истеъдодлар танлови

Фарғона шаҳрида «Янги авлод» республика болалар ижодиёти фестивалининг вилоят босқичи якунланди.

Анъанавий «Янги авлод» болалар ижодиёти фестивали мамлакатимизда ёш авлоднинг ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш ҳамда рағбатлантириш, янги истеъдод эгаларини кашф этишда муҳим аҳамият касб этаётир. Бу йил фестивалнинг Фарғона вилояти туман ва шаҳар босқичларида уч

ярым минг нафарга яқин ўғил-қиз қатнашди. Улар орасидан сараланган 600 иштирокчи вилоят босқичида классик, вокал ва миллий чолғу асбоблари ижрочилиги, тасвирий ва амалий санъат, бадий ижод каби йўналишлар бўйича ўз билим ва иқтидорини намойиш этди.

Мазкур танлов қишлоқ ёшлари учун ҳам катта имкониятлар эшигини очмоқда. Султон Қўшматов — Марғилон шаҳридаги 2-умумтаълим мактабининг 7-синф ўқувчиси. У ёшлигидан расм чизишга қизиқади. Мазкур танловда «Ўзбекистон», «Ватан», «Болалик» сингари ўндан ортиқ тасвирий санъат асарлари билан иштирок этмоқда.

— Юртимизнинг гўзал табияти, бетакрор таровати олам қувонч ҳамда илҳом бахш этади, — дейди Султон. — Портрет, натюрморт йўналишидаги ижодий ишларимда ана шу гўзал табиятимизни тасвирлаб келяман. Бундай танловлар, фестиваллар биз, ёшларнинг ўз ижодий имкониятларимизни янада кенгайтиришимизда муҳим ўрин тутди.

Ғолиблар фестивалнинг мамлакат босқичида иштирок этиш ҳуқуқини қўлга киритди.

М.СУЛАЙМОНОВ,
ЎЗА мухбири

Муқимжон ҚОДИРОВ (ЎЗА)
олган сурат.

Иқтидорлилар учун имконият

Андижон тиббиёт коллежида Британия Кенгашининг юртимиздаги ваколатхонаси билан ҳамкорликда вилоят ўрта махсус, касб-хунар таълими бошқармаси томонидан «Энг яхши инновацион фикр» республика танловини ўтказиш бўйича семинар ташкил этилди.

Тадбирда вилоятдаги касб-хунар коллежлари директорларининг ўқув ишлари бўйича ўринбосарлари ҳамда «Тадбиркорлик ва бизнес асослари» фани ўқитувчилари иштирок этишди.

— «Энг яхши инновацион фикр» танловини ўтказишдан асосий мақсад республикамизнинг турли вилоятларидаги касб-хунар коллежларида таълим олаётган ўқувчиларда тадбиркор-

лик, бизнес ва режалаштириш кўникмаларини шакллантириш билан бирга, муаммоларни ўзлари ҳал этишга ўргатиш ҳамда истиқболли лойиҳасига эга ёшларни моддий ва маънавий қўллаб-қувватлашдан иборат, — дейди Савдо-санаят палатасининг ҳудудий бошқармаси бошлиғи ўринбосари А.Исмонов. — Танлов ғолиби ўз лойиҳаларини амалга ошириш учун махсус грантга эга бўлади.

Танловнинг туман ва шаҳар босқичлари ноябрь ойининг биринчи ярмида бошланиб, касб-хунар коллежлари ўқувчи гуруҳлари ўртасида бўлиб ўтди.

Орифжон СИДДИҚОВ,
«Ma'rifat» мухбири

Кимчи фестивали бўлиб ўтди

Корея халқи маданиятининг ажралмас қисмига айланган кимчи салинининг 200дан зиёд тури мавжуд. Бугунги кунда кимчининг нафақат Кореяда, балки бутун дунёда севиб истеъмол қилишади.

Хитой қарами, қалампир, саримсоқ пиёз, денгиз махсулотлари ва бошқа турли сабзавот ҳамда зирворлардан бир неча босқичда тайёрланувчи салат ўзига хос таъм ва ранглар уйғунлиги, саломатлик учун фойдали витамин ҳамда минералларга бойлиги билан кўпчилик дастурхонидан жой олмоқда.

Квангжу кимчи академияси, Марказий Осиё корейс маданияти тадқиқотлар маркази, Тошкент Сежон корейс тили

маркази ҳамкорлигида ташкил этилган Кимчи фестивалида дастлаб Квангжу кимчи академиясининг тадқиқотчиси Ким Жонг Сук хоним томонидан кимчи тарихи, турлари, тайёрланиш усуллари ва бошқа фойдали маълумотлар берилди. Шундан сўнг Низомий номидаги Тошкент педагогика университети, Шарқшунослик институти талабалари ҳамда ихлосмандлар томонидан салат тайёрлашга киришилди.

— Кимчи тайёрлаш усули

ўзига хос экан, — дейди Шарқшунослик институти собиқ талабаси Хулқар Эрдонова. — Бунда мен корейс халқининг донишмандлиги, меҳнатсеварлиги, ҳамжихатлигини кўрдим. Кимчи тайёрлаш мураккаб жараён бўлиб, кўпчилик — қўни-қўшни, қариндош-уруғлар ҳам иштирок этаркан. Бу эса меҳр-оқибат ришталарини мустаҳкамлашда муҳим аҳамиятга эга.

Икки кун давом этган фестивалда иштирокчилар кимчи тайёрлаш ва уни оила аъзолари билан баҳам кўриш имкониятига эга бўлдилар.

Санжар РУСТАМОВ

Янги асарлар кўргазмаси

Ўзбекистон Бадий академиясида рассом Аноркул Бойбековнинг мамлакатимиз мустақиллигининг 21 йиллигига бағишланган «Сир ва мусаввир» кўргазмаси очилди.

Ўзбекистон Бадий ижодкорлар уюшмаси билан ҳамкорликда ташкил этилган тадбирда санъатшунослар, ижодкорлар ва журналистлар қатнашди.

Сирдарёлик рассом А.Бойбеков асарлари мамлакатимиздаги ва халқроқ кўргазмаларда намойиш этилган. Унинг навбатдаги кўргазма-

сида 70дан ортиқ акварелда ишланган манзара ва натюрморт жанридаги расмлар муҳлис-лар эътиборига ҳавола қилинган.

— Ижодкор учун энг катта илҳом манбаи халқнинг бунёдкорлик салоҳияти ва қадриятлари, эришяётган ютуқларидир, — дейди рассом Аноркул Бойбеков. — Ўз асарларимда юртдошларимизнинг ҳаёт фалсафаси, бетакрор табииётимиз манзараларини ифодалашга ҳаракат қиламан.

Кўргазма 20 ноябрга қадар давом этади.

А.РАШИДБЕКОВ,
ЎЗА мухбири

Мамлакатимизда устоз-мураббийлар меҳнати қадрланиб, ҳам маънавий, ҳам моддий жиҳатдан қўллаб-қувватлаб келинмоқда. Жумладан, ўқитувчиларнинг ўртача маоши 2004 йил 1 январь ҳолатига нисбатан 11,1 баробарга оширилиб, кейинги ўн йилда иқтисодиётимизнинг реал соҳасидаги иш ҳақи миқдоридан 1,5 баробар кўп ўсган. Президентимизнинг кўни кеча матбуотда эълон қилинган "Иш ҳақи, пенсиялар, стипендия-

лар ва ижтимоий нафақалар миқдорини ошириш тўғрисида"ги фармони таълим ходимларига ҳам тааллуқли бўлиб, ҳар бир педагогни қувонтиргани табиий.

Ўқитувчилар меҳнатини баҳолаш ва рағбатлантиришнинг замонавий тизими жорий этилгани ҳам ижобий самара бермоқда. Давлатимиз раҳбари Ислон Каримовнинг 2005 йил 25 ноябрдаги «Халқ таълими ходимлари меҳнатига ҳақ тўлаш тизimini такомил-

лаштириш ва уни моддий рағбатлантиришни кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори таълим самарадорлигини ошириш, педагог кадрларни моддий қўллаб-қувватлашнинг мукамал механизмини яратиш, ёш авлодни баркамол шахс қилиб тарбиялашда ўқитувчи масъулияти ва нуфузини оширишда муҳим аҳамият касб эта-япти. Қарорга биноан меҳнатга ҳақ тўлашнинг ҳолис ва ошқора механизми жорий этилиб, барча

Savol bering, javob beramiz

умумтаълим муассасаларида касби-га садоқатли, интилувчан ўқитувчилар ойлик маошларига қўшимча ҳақ олишмоқда. 2012 йил биринчи ярмида 189 599 нафар, яъни 45,6 фоиз педагогга директор жамғармаси ҳисобидан устамалар белгиланган. Бу эса ижодий рақобат муҳитини яратиб, устоз-мураббийларни янгидан-янги изланишлар сари ундаётир.

УСТАМА ҲАҚ:

ҚАНДАЙ БАҲСЛИ ҲОЛАТЛАР МАВЖУД?

Тахририятимизга газетхонлардан кўплаб мактублар келади. Ижодкор ўқитувчилар ўз ёзган асарларидан намуналар йўлласса, изланувчан педагоглар эса тажрибалар билан ўртоқлашиб, амалий таклифлар билдиради. Кейинги пайтда директор жамғармаси ҳисобидан устама ҳақ белгилашдаги айрим баҳсли ҳолатлар бўйича савол берувчилар сони ортди. Муштарийларимизни қизиқтираётган саволларга жавоб олиш мақсадида Халқ таълими вазирлигининг молиялаштириш, бухгалтерия ҳисоби ва ҳисоботи бошқармаси бошлиғи ўринбосари Шерзод ПАРДАЕВга мурожаат этдик.

— Директор жамғармаси маблағлари қандай мақсадларга йўналтирилиши ҳақида маълумот берсангиз.

— Директор жамғармаси тўғрисидаги нисомга кўра, устамалар умумтаълим муассасаси меҳнатга ҳақ тўлаш фондидан 15 фоизидан ортиқ бўлмаслиги керак. Маблағлар ўрнатилган кўрсаткичларнинг базавий тариф ставкаларига ҳар ойлик устамалар белгиланган (бундай ходимларнинг умумий сони кўпи билан 50 фоизни ташкил этиши лозим), бир марталик мукофотлар тўлаш ва фавқулодда ҳолатларда моддий ёрдам кўрсатишга йўналтирилади.

— Махсус комиссия қарорига кўра фаолияти юқори баҳоланган ходимларга неча фоизгача устама белгиланади?

— Устама тайинлашда махсус комиссия аъзолари ходимнинг илғор тажрибаси, изланувчанлигини эътиборга олишади. Барча талабларга жавоб берадиган ўқитувчиларга 40 фоизгача устама белгиланиши мумкин. Яъни, тарбиявий ва синфдан ташқари ишлар учун 15 фоиз, касб маҳорати ва ўқув жараёнига қўшилган аниқ ҳисса, ўқитишнинг юқори сифати ва самарадорлиги учун 25 фоизгача миқдорда устама бериледи.

— Тахририятимизга бўлаётган мурожаатларда ўрта махсус маълумотли мутахассислар ҳам устама ҳақ олиши мумкинми, деган савол кўп такрорланмоқда.

— Вазирлар Маҳкамасининг 2005 йил 21 декабрдаги «Халқ таълими ходимлари меҳнатига ҳақ тўлашнинг такомиллаштирилган тизimini тасдиқлаш тўғрисида»ги қарори билан тасдиқланган Халқ таълими ходимларининг меҳнатига ҳақ тўлаш тўғрисидаги нисомнинг 9-бандига кўра, умумтаълим муассасаларида дars бераётган ўқитувчилар тоифаси ва маълумотидан қатъи назар махсус комиссия ҳулоаси асосида устама олиш ҳуқуқига эга.

— Раҳбар ходимлар, фаолиятини соатбай олиб бораётган ўқитувчилар ва нафақада бўлса-да, меҳнат шартномасига асосан ишлаётганларга устама тўланадими?

— Раҳбар ходимлар ва фаолиятини соатбай олиб бораётган ўқитувчиларга устама ҳақ белгилаш амалдаги қарорда кўрсатилмаган. Уларга фақат ойлик маош тўланади, ҳолос. Аммо нафақада бўлса-да, умумтаълим мактаби билан тузилган меҳнат шартномасига асосан фаолият юритаётган ўқитувчилар бошқа касбдошлари қатори устама ҳақ олиш ҳуқуқига эга.

— Айрим мактабларда мутахассислар етишмаслиги сир эмас. Бирор фан бўйича дарсни мутахассис бўлмаган кадрлар ўтса, уларга ҳам устама белгилаш мумкинми?

— Саволингиз ўринли. Бундай вазиятда ма-лака ошириш курсида қайта тайёрловдан ўти-либ, махсус сертификат олиниши керак. Шунда у ҳам мутахассис сифатида устама ҳақ олиш ҳуқуқига эга бўлади.

— Гоҳида ўқувчиси билимлар беллашуви ёки фан олимпиада-сида яхши натижага эришган ўқитувчи ҳам бундай ютуғи йўқ ҳамкасби билан бир хил устама ҳақ олади...

— Бизга кўплаб ўқитувчилар шундай савол билан мурожаат қилишган. Муаммога жавоб топиш мақсадида махсус комиссия қарори солиштириб кўрилганда биринчи ўқитувчининг юқори натижаси учун 15 фоиз, тарбиявий ва синфдан ташқари ишларига камроқ — 10 фоиз устама белгиланган бўлади. Иккинчи ўқитув-чига эса, аксинча, тарбиявий ва синфдан таш-қари ишлари юқори баҳолангани учун 15 фоиз, касбий маҳоратига 10 фоиз устама аж-ратилгани ойдинлашади.

— Айрим ўқитувчилар ўқув йили бошида 30 фоиз устама ҳақ ола бошлайди, аммо иккин-

чи ярим йилликда 25 фоизга ту-шиб қолади. Мана шу ҳолатни изоҳлаб берсангиз.

— Бу вазиятда педагогга ўтган ўқув йили-даги ютуқлари учун 30 фоиз устама белгилан-ган. Янги ўқув йилида кўрсаткичлари паса-йиб кетгани боис олти ойдан кейин махсус ко-миссия ҳулоаси асосида устама ҳақ 5 фоиз-га камайтирилган бўлиши мумкин.

— "Агар устама ҳақ белгилан-са, синф раҳбарлик ва дафтар-ларни текширганлик учун тўла-надиган маблағлар ҳам сақла-ниб қоладими?" дея савол йўллабди ўқитувчилардан бири.

— Устама ҳақ белгилашда синф раҳбарли-ги учун энг кам ойлик иш ҳақига нисбатан 100 фоиз, дафтарларни текширгани учун 50 фоиз миқдорда оладиган қўшимча ҳақлари сақлаб қолинади.

— Мактабгача таълим муасса-салари ходимларини ҳам мод-дий рағбатлантириш тартиби мавжудми?

— Мактабгача таълим муассасалари хо-димларини қўллаб-қувватлаш ва қўшимча рағбатлантириш мақсадида ҳам ўзига хос ме-ханизм ишлаб чиқилган. Изланувчан, фидойи тарбиячиларнинг меҳнатини муносиб баҳо-лаш мақсадида мактабгача таълим муасса-саларида Ходимларни моддий рағбатланти-риш жамғармаси ташкил этилган. Амалдаги тартибга кўра, ҳамкасбларига ўрнатилган, тажрибали тарбиячиларга 15 фоизгача қўшимча ҳақ белгиланади.

— Муштарийларимизни ди-ректор жамғармаси ҳисобидан тўланадиган устама ҳақ ва бош-қа моддий ёрдамлардан олина-диган даромадларнинг солиққа тортилиш-тортилмаслик масала-си ҳам қизиқтираяпти.

— Ҳа, бундай даромадлар белгиланган тар-тибда солиққа тортилади.

Хайрулло АБДУРАҲМОНОВ
сўхбатлашди.

ТАХРИРИЯТДАН:

Ҳурматли муштарийлар, агар сизда шу ва фаолиятингиз билан боғлиқ бошқа мав-зулар юзасидан саволлар туғилган бўлса, бизга — info@marifat.uz электрон манзи-лига мактуб йўллашингиз мумкин. Савол-ларингизга малакали мутахассислар ёрдамида батафсил жавоб қайтаришга ҳаракат қиламиз.

Физика фани моддий дунё бўйсунганидан умумий қонуnlарни ўргатади. Бирор-бир фан йўқи, ҳоҳ у табиий ёки гуманитар бўлсин, ўзининг тадқиқот методига физика услубини қўллаган. Физиканинг бу универсаллигидан фанлараро интеграллашган курсларни ўқитишда фойдаланиш мумкин. Масалан, физика-биология, физика-кимё, физика-тиббиёт, физика-экология, физика-археология, физика-криминалистика, физика-иқтисод ва ҳ.к. Бу рўйхатни яна давом эттирсак бўлади. Интеграллашган ўқитишнинг аҳамиятини машҳур педагог Ян Амос Каменский қўйидагича таъкидлаган: «Барча ҳодисалар бир-бири билан боғланган. Ўқитиш-

либ, таълимнинг гуманитар-антропологик ташкил этувчиси ҳисобга олинмас, мактабларда физика, математика, кимё, биология, тарих каби фанлар ўзаро боғланмаган, алоҳида тарзда ўқитиларди.

Мақолада фанлараро интеграция физика ва иқтисод мисолида жуда ёрқин кўрсатиб берилган. Физика билан иқтисод ўртасидаги интеграция ва аналогия бир неча жадвалларда ифода қилинган. Мухими шундаки, интеграциянинг аҳамияти Самарқанд ва Жиззах вилоятининг қатор умумтаълим мактабларида ҳамда малака ошириш институтларида ўтказилган тажрибаларда ўз аксини топган.

Менимча, юқорида келтирилган ин-

илмий ва гуманитар билимларнинг интеграциясини яратиш мумкин.

Бунга бир неча мисоллар келтири-

миз:

— Поэзия — кўзга кўринмаган энергиянинг суяқликдаги тўлқин каби онда акс этишидир.

— Бадий образ — кайфиятнинг микдори ва кучланиш(сиқилиш)и бир-бирига тескари пропорционал-дир. Кайфият микдорларини Q_1, Q_2, Q_3 билан белгиласак, кучланиш (сиқилиш) учун қуйидаги муносабатни ёзиш мумкин:

$$Q_1/Q_2 = T_1/T_2 \text{ ёки } Q_1 T_1 = Q_2 T_2 = \text{Const}$$

Рухиятнинг микдори ва кучланиш ўртасидаги бу муносабат газ учун Бойл-Мариотт қонунига айнан ўхшашдир:

$$P_1 V_1 = P_2 V_2 = P_3 V_3 = \text{Const}$$

Бу ерда P — газ босими, V — газ ҳажми.

Мақолада бозорга физик объект, биржага эса бу объектнинг параметрини ўлчайдиган асбоб деб қаралган. Ҳар қандай жамият параметри, шу жумладан, фонд бозори ҳам физика қонуnlари асосида тушунтирилган. Баҳони моддий нуқтанинг координатаси, баҳонинг ўзгаришини эса заррачанинг ҳаракати деб билиб, классик ва квант механика қонуnlарини қўллаш орқали турғун ва динамик хусусият қонуnlарини келтириб чиқариш мумкинлиги ҳақида таққил берилган.

Шундай қилиб, бозор иқтисодиётининг қонуниятларини механиканинг кинематика ва динамика бўлимини ўқитишда ҳам намоиш қилиш мумкин, бу эса ўқувчилар билимининг янада чуқурлашишга олиб келади.

Матлуба ЭШМИРЗАЕВА,
тадқиқотчи

ҚИЗИҚАРЛИ ДАРС АСОСИ

Газетанинг 2012 йил 75-сонида чоп этилган «Ўқитувчи нутқи раво бўлса...» мақоласини ўқиб, ҳамкасбларим билан тажрибаларимни ўртоқлашишни хоиз билдим. Дарҳақиқат, ўқитувчининг нутқи раво бўлса, ўқувчининг фанга қизиқиши ортиб, дарсдан асло зерикмайди. Ўттиз йилдан буён кимё фанидан сабоқ берман. Илоҳи борица адабий тилда гапиришга ҳаракат қилиб, ўқувчиларимни ҳам шунга ундайман. Ўғил-қизларни, энг аввало, тўғри савол беришга ўргатаман. Мантиқли савол қўя олиш ҳам билим ва маҳорат талаб қилишини тушунтираман. Улар шу аснода ўқилган мавзу бўйича барча маълумотларни синчиклаб ўрганишади. Бир ўқувчи тайёрлаб келган саволга уч-тўрт синфдоши мустақил жавоб беришга ҳаракат қилади. Бунда ўқувчининг эркин, мустақил фикрлаб, адабий тилда гапиришига эътибор қаратилади.

Мақолада таъкидланганидек, ҳақиқатан ҳам, айрим ўқитувчилар дарсда шевада гапиришга одатланган қолишган. Баъзи ҳамкасбларимиз эса билимининг раво ифода қилинмайди. Муаммони бадий адабиётларни кўпроқ ўқиш билан ҳал этишимиз мумкин. Сўз бойлигимиз етарли бўлса, ўқувчилар бирор янги ибора маъносини сўраганида уялиб қолмаймиз.

Ўқувчиларимнинг ёзма ишларида шевага хос сўзларни учратсам келгуси дарсда айни масалага алоҳида тўхталамиз. Шевадаги сўз ва адабий тилдаги муқобилини доскага ёзиб кўрсатаман. Бунда бир ўқувчининг камчилиги бутун синф жамоасига сабоқ бўлади.

И.МИРЗАРАХИМОВ,
Асака туманидаги 8-мактабнинг
кимё фани ўқитувчиси

БАРЧА ҲОДИСАЛАР БИР-БИРИ БИЛАН БОҒЛИҚ

демакки, фанларни ҳам шунга мувофиқ тарзда ўқитиш лозим

ни ҳам шундай олиб бориш кераки, воқеа ва ҳодисаларни тушуниришда уларнинг атроф-муҳит билан ўзаро боғлиқлигини ҳисобга олиш керак».

О.Қувондиқов, Ш.Қувондиқовларнинг «Ma'rifat» газетасининг 2012 йил 22 сентябрь, 3 ва 13 октябрь сонларида эълон қилинган «Фанлараро интеграция ёхуд унинг таълим тизимидаги ўзига хос ўрни хусусида» сарлавҳали мақоласида машҳур физик ва публицист Георг Лихтенбергнинг «Кимда ким фақат кимёни билса, демак, фанни ёмон тушунади» деган ибораси жуда ўринли келтирилган. Шу маънода интеграллашган технология педагогикада долзарб саналади. Зеро, фанларнинг қўшилиши XXI аср таълимнинг қалити бўлиши керак! Шунингдек, интеграция жараёнларида таълимнинг шахсга йўналтирилишига кўпроқ эътибор қаратмоқ даркор. Бу эса ўқувчининг ихтиомий муҳитга мослашишига ва ўз-ўзини бошқаришига ҳизмат қилиши шубҳасиз.

Маълумки, шу вақтгача таълим тизимида дунёни ўрганишга бир-бири билан қўйсиз боғланган фан соҳаларининг тўплами дея қара-

теграция фақат физика ва иқтисод билан чегараланиб қолмай, бошқа фанлар мисолида ҳам давом эттириш лозим. Масалан, юқори даражадаги интегратив жараёнларга ўтиш йўлини тушуниш ва образлар, фикр ва ҳиссиёт, фан ва санъат ўртасидаги узилишни бартараф қилишда ҳам қўллаш мумкин. Мутафаккир Густав Флобер «Илмлар чуқурлашгани сайин санъат фанга айланади, фан эса бадийлашади, бошқача айтганда, асосдан узоклашганда улар бириlashadi», деган фикрни олға сурган эди. Шунингдек, машҳур ёзувчи Лев Толстой табиий фанлар билан гуманитар фанлар ўртасида демаркация чизиғини ўтказиш мумкин эмаслиги, улар бир-бири билан узвий равишда боғланганини таъкидлаган.

Ҳақиқатан ҳам, ижодий тафаккур ҳамма вақт бутун бўлиб, мантикий ва эмоционал ташкил этувчилар мувоzanatlashadi. Унда қонуний равишда ёки қутилмаганда турли бўлимлар қўшилиб кетади. Албатта, бир-бирга боғлиқ бўлмаган билимларда қандай қилиб интеграциялашув пайдо бўлади, буни англаш қийин жараён. Жуда қўп илмий ва бадий матнларни ишлаш орқали табиий-

ҲУНАР ТОШДАН ГҮЛ УНДИРАР

«Barkamol avlod»
markazlarida

Ёшлиқда ўрган ҳунар — ҳаётда ризкинг унар, дейдилар. «Баркамол авлод» марказларида қайсидаир ўқувчи бир умр ардоқлайдиган касбини топса, бошқаси қўшимча ҳунарли бўлади. Фарғона шаҳар «Баркамол авлод» болалар маркази таъмирдан кейин янгича қиёфа касб этди. Кенг ва ёруғ хоналарни, касб-ҳунар ўрганиш учун яратилган шарт-шароитларни қўриб, баҳри-дилигиз очилади.

— Муассасага мебеллар, зарур дастгоҳлар, асбоб-ускуналар, 25та энг сўнгги русумдаги компьютер келтирилди, — дейди шаҳар ХТМФМТЭ бўлими мутахассиси Гулмира Зайниддинова. — 2011-2012 ўқув йилида 242 нафар ўғил-қиз бичиш-тиқиш, тасвирий санъат, гулчилик, тўқиш, авиамодел, ракетамодел, компьютер тузатиш, нотиклик йўналишида билим ва маҳоратини оширган бўлса, янги 2012-2013 ўқув йилида тўғрақлар сони янада ортди. Пазандалик, қандолатчилик, фольклор, компьютер сервис хизматлари, заргарлик ва дизайн каби янги тўғрақлар ўқувчиларни ўзига жалб этмоқда. Катталар учун ҳам махсус курслар ташкил қилинди.

— Агар киши ўз касбини севса, бошқаларга ҳам ўргати-

ши керак, — дейди бичиш-тиқиш ва тўқиш тўғраги раҳбари Муслима Урайимова. — Машгулотларда чеварлиқнинг сирлари ҳақида чуқурроқ тушунича беришга ҳаракат қиламан. Дастлаб тўғрақ аъзолари орасида шунчаки вақт ўтказиш учун ёки оналари қистови билан қатнайдиغانлар ҳам бор эди. Сабоқлар кундалик турмушимиз билан боғлангани, ўқувчилар, ўзлари учун зарур нарсаларни тикиб-тўқишгани ихобиий самара берди. Улар машгулотларда фаол иштирок этадиган, ўзини қизиқтирган жиҳатлар ҳақида тинмай сўрайди-ган, ҳатто кийимларнинг янги-ча фасонларини чизиб келадиган бўлишди...

Устоз шогирдларидан мамнун. Ёш шогирди Дилшода Сотволдиеванинг ясаган гулдони Наврўз байрами кўргаз-

маларида юқори баҳоланганидан гурурланса, 4-синф ўқувчиси Одинанинг аяси Мадина Нўймонова «Қизим ўзи бичиб, қўйлача тикиди. Сизга раҳмат», дея миннатдорлик билдирганидан қувонади.

Тўғрақ аъзолари билан қилган суҳбатимиздан маълум бўлдики, уларнинг бири ҳуқуқшунос, бири педагог, бири муҳандис, бири иқтисодчи бўлиб етишиш орзусида. Марказда эгаллаётган ҳунарлари эса ҳаётда асқотиши табиий. Тўқувчилик тўғ-

раги аъзоси, 18-умумтаълим мактаби ўқувчиси Орзугул Парпиева «Наврўз — янгила-ниш фасли» кўрик-танловида биринчи ўринни қўлга кирит-ган. «Ораста қизлар» кўрик-танловининг вилоят босқичида ҳам номинация ғолиби бўлди. Орзугул келажақда мактабгача таълим муассасасида болажонларнинг меҳрибон ва сеvimли тарбиячиси бўлиб ишламоқчи. У ўзи тўқиган нимча, қўлқоп-ларни оила аъзоларига совға қилиб, барчани мамнун этди. Ҳа, ҳунарли фарзанд меҳнати,

маҳорати билан нафақат оила-да, балки жамиятда ҳам қадр, обрў-эътибор топади. Бола бунга ёшлигидан англагани қандай соҳа!

Ҳунарли киши тошдан гул ундирарди. Авиамодел тўғраги раҳбари Юрий Ниселевнинг шогирдлари меҳнатини кузат-таркансиз, бу ҳикмат қанчалар олиб айтилганини теран ан-глайсиз. Юрий Петрович бу маскандаги қўп йиллик фаоли-яти давомида муносиб шогир-длар етиштиргани билан фах-рланади. Унинг сабоқларини олган 24-умумтаълим мактаби 8-синф ўқувчиси Спартак Харитонов 2012 йили Навоий шаҳрида ўтказилган авиамо-делчилар очик чемпионатида «Эркин учиб» бўйича фахрли биринчи ўринни эгаллади.

«Баркамол авлод» маркази доимо гавжум. Ҳар бир ўқувчи ўз тўғрагига шошади... Ёшларнинг билим ва маънави-яти кундан-кун юксалиб бора-ётгани эришилаётган ютуқлар-да ўз аксини топмоқда. Бу эса ҳар бир ўғил-қизнинг ўз кела-жанин янада ёрқинроқ тасав-вур қилишига имкон беради.

Баҳодиржон ШОКИРОВ,
«Ma'rifat» муҳбири

Илк дарсда

Муаллим бошланғич синф ўқувчиларига мавзунини қизиқарли ва содда қилиб тушутириш бошлади. Шеър, ҳикоя ва маталлар айтиб, болаларнинг диққатини тортар, ўз фурсати билан мулоимлик, ўрни келганда эса қатъият кўрсатарди. Ўқувчилар дарсга буткул берилиб кетган, мавзунини ҳам осонгина ўзлаштиришмоқда. Бир қизалоқ «Энди бизга доим сиз дарс беринг», деганида янги иш бошлаган ёш муаллим ўз касбига, бо-

ловчи қушлар навоси, шаффоф жилғаларнинг жўшқин нағмаси остидаги ноодатий дарсларда Акрамжоннинг мурғак қалбида муаллимликка меҳр уйғонган, ўшандаёқ ўзи сезиб-сезмай устозларидан ишга ижодий ёндашишни ўрганган бўлса, ажаб эмас. Ўқитувчиларидаги меҳнат-севарлик, шижоат ва изланувчанлик уни шу соҳага ошно қилиб қўйди ва ўрнати қатъий мақсадга айланиб уни институт сари бошлади.

Самарқанд давлат педа-

Қўлланмалар муаллифи

Тиниб-тинчимас муаллимнинг «Алифбе», «Расм-алифбе», «Уч хил чироқ», «Ёзишни ўрганаман», «Билимингни синаб кўр», «Санаймиз, ҳисоблаймиз, чизамиз ва бўйямиз», «Нутқ ўстириш», «Алифбе китоби-га кўргазмани қуроллар», «Тарқатма материаллар» сингари қўлланмалари бошланғич синф ўқитувчилари учун ажойиб ёрдамчи бўлди. Шунинг билан бирга

ёжларини қондириши керак.

Муаллим кичикинтойларни дастлаб нутқ ўстиришга, чиройли ёзишга, математик ҳисоб-китобларга алоҳида тайёрлаш лозим деб ҳисоблайди. Нутқ ўстириш борасида давлат рамзлари, мактабнинг ички тартиб-қоидалари, йўл ҳаракати қоидаларини ўргатиш, ҳикоя тузиш, ҳаракатли ўйинлар, шеър ёдлатишга алоҳида эътибор қаратиш зарур, дея таъкидлайди. Ушбу қўлланма ота-она ва тайёрлов гуруҳи ўқитувчиси

Ta'lim fidoyilari

ни қизиқарли сценарий асосида ўтади. Болажонларни жалб қилиш учун мавзуга оид шеърни мисралар тўқийди. Масалан:

**Одид олди 10та тўп,
Қобилники 10та кўп.
Қани, тезда ўйланг-чи,
Қобилда бор нечта тўп?**

Болалар шеърни диққат билан тинглаб, масала жавобини зўр иштиёқ билан топиб, ўзаро мусобақалашдилар. Муаллим ҳар бир дарсга ўзига хос ёндашиш, ўқувчиларни фаол иштирокчига айлантириб қўяди.

Тажрибалари оммалашмоқда

Олий тоифали устознинг дарс ўтиш тажрибаси вилоятдаги умумтаълим мактабларида кенг оммалашмоқда. Яқинда замонавий технологиялар асосида яратган очик дарс ишланмалари ва тажриба-синов натижалари жамланган «Болаларга бахшида умр» методик қўлланмаси нашрдан чиқди. Китобдан ўрин олган тажрибаларни Ўргут туман халқ таълими муассасалари фаолиятини методик таъминлаш ва ташкил этиш бўлими оммалаштиришга тавсия этган. Қўлланмада Акрам Суёнов амалиётга жорий қилган янги педагогик технологияларнинг афзал жиҳатлари, самарадорлиги хусусида батафсил маълумотлар келтирилган.

Ўттиз йилдан зиёд ўқитувчилик қилиб келаётган Акрам Суёнов касбига садоқати, фидойилиги, болажонлиги ва билимдонлиги боис муносиб тақдирланиб, «Халқ таълими аълочиси» кўрак нишони ҳамда «Шўхрат» медалига сазовор бўлган.

**ҲАКИМ ЖҲҲАЕВ,
«Ma'rifat» мухбири**

БУГУНГИ КУН ЎҚИТУВЧИСИ

лажонларга меҳри янада ортиб кетганини, ўқитувчиликни танлаб адашмаганини ич-ичидан ҳис қилди...

Биринчи дарсдаёқ болалар қалбига йўл топа олгани ургутлик бошланғич синф ўқитувчиси Акрам Суёновнинг қобилияти ва ўқитувчилик маҳоратидан дарак эди. Ўша пайтда «Ўқитувчи—1991» кўрик-танловида иштирок этаётган муаллим барча шартларни муваффақиятли бажариб, голиб ҳам бўлди. Бу ютуқ уни янгидан-янги муваффақиятларга ундаган илк қадам эди. Шундан сўнг республика миқёсида ўтказилган яна қатор танловлар совриндори бўлди. «Йилнинг энг яхши фан ўқитувчиси» кўрик-танлови ҳакамлар хайъати аъзоси сифатида изланувчан ва иқтидорли педагогларнинг кашф этишда фаол иштирок этди.

Устозлардан улгу олиб

Тоғнинг бетакдор ҳавоси, тонгдан тунгача чуғур-

иждодкор, изланувчан ҳамда ташаббускор бўлмоғи зарур

гогика институтида сирдан тахсил олиш билан бирга, тумандаги 118-мактаб ўқувчиларига сабоқ бера бошлади. Изланувчан, тиришқоқ ёш йигит жамоада тезда ҳурмат қозонди. Бошқаларга ўхшамаган дарс ўтиш услуби жамоадаги устоз педагогларнинг эътиборига тушди. У устозларини ҳоли-жонига қўймас, вақт топди дегунча дарсларига кириб, тажрибаларини ўзлаштиришга тиришар, ўзаро фикрлашиб, машғулотлар олиб борар эди. Кун сайин ўзининг ҳам тажрибаси ортиб, Акрамжон Суёнов ўтпаган билимларини, эгаллаган илғор усулларини ҳамкасблари билан ўртоқлашиши, соҳага энди кириб келаётган ёш ўқитувчиларга ўргатиш, ота-оналарни эса бола таълим-тарбиясига оид кўплаб билимлардан бохабар этиши лозимлигини англаб етди ва қўлига қалам олди.

«Оилада болани мактабга тайёрлашнинг психологик-педагогик асослари» мавзусидаги илмий иш устида изланди. Ота-она, ўқитувчи ва тарбиячи зиммасидаги залворли вазифалар, боланинг ички оламини ўрганиш, уни мактабга тайёрлаш борасида қимматли тавсиялар ишлаб чиқди ва «Болаларни мактабга тайёрлаш дастури» қўлланмасини чоп эттирди.

— Агар бола мактабга тайёргарлик даврида ҳар томонлама ривожланган бўлса, 2-3 ой давомида ўқиш ва ёзиш техникасини қийинчиликсиз эгаллаб олади, — дейди Акрам Суёнов. — Мактабга тайёргарлик палласи боланинг ҳиссиётга бой даврига тўғри келади. Бу жараён уйда ёки мактабда кечишидан қатъи назар, боланинг таълимий ва тарбиявий ривожига асос бўлиши, қизиқиш ва эҳти-

учун тавсиянома шаклида бўлса, муаллимнинг «Нутқ ўстириш» китобчаси бевоқиф бола шахси билан ишлашга йўналтирилган. Акрам Суёновнинг «Санаймиз, ҳисоблаймиз, чизамиз ва бўйямиз» қўлланмасида эса бола ўз ёшига мос, турли белгилар туширилган нүкталар устидан чизиб чиқиш, расмларни керакли рангга бўйсатиш каби топшириқларни бажаради.

Ижодий дарс — ижобий дарс

Акрам Суёнов доимо ҳамкасбларига «Биз педагоглар учун етарли шарт-шароит ва имкониятлар яратиб берилган. Эндиги вазифамиз, дарсларга ижодий ёндашган ҳолда болаларимизни юқори салоҳиятли авлод этиб тарбиялашдир», дея таъкидлашдан чарчамайди. Унинг ўзи ҳам илғор педагогик технологиялардан фойдаланиб, ҳар бир дарс-

ТАРБИЯ УЙҒУНЛИГИДА ИЛМГА ИШТИЁҚ УЙҒОТАЁТГАН УСТОЗ

Қашқадарё вилояти Касби туманидаги 46-мактабнинг она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси Дилором Бахриев ва дарсни компьютер, слайд ва турли кўргазмалар қуроллардан фойдаланган тарзда интерфаол усуллар ёрдамида ўтади, доимо таълим-тарбия уйғунлигини таъминлашга интилади. «Йилнинг энг яхши фан ўқитувчиси» кўрик-танлови республика босқичи иштирокчиси, «Фидокорона хизматлари учун» ордени соҳиби фан олимпиадаси ҳамда билимлар беллашувида фахрли ўринларни қўлга киритган кўплаб ўқувчиларга устозлик қилган.

— Биз педагоглар, биринчи ўринда, ўқувчиларимизнинг маънавий салоҳиятини юксалтиришимиз керак, шундагина уларда ўқиб-ўрганишга, илм-маърифат эгаллашга иштиёқ ортади, — дейди у.

Бурҳон РИЗОКУЛОВ олган суратлар.

ИҚТИДОРГА ЭЪТИБОР

Инсон бутун умри давомида оладиган ахборот ҳажми юз фоиз деб ҳисобласак, беш ёшгача эгаллайдиган информатсияси етмиш фоиздан кўпроғини ташкил қилар экан. Шу боис боланинг мактабгача бўлган даврдаги тарбияси нозик ва эътиборталабдир. Бу борада, энг аввало, оила муҳити алоҳида аҳамият касб этади. Мактабгача таълим муассасасидаги тарбия жараёнининг роли ҳам ундан кам эмас. Ота-оналар фарзандини ишониб топшириш учун ҳудуддаги энг яхши боғчани излаши сабаби шундан. Ён-атрофимиздаги аҳоли ҳеч иккиламасдан 29-сонли "Азиза" мактабгача таълим муассасасини таллаши жамоамизга нафақат фахр ҳиссини бағишлайди, шу билан бирга катта масъулият ҳам юклайди. Бир неча йилларки, боғчамиз болалар қамрови жиҳатидан шаҳар бўйича юқори ўринларда туради.

Чунки ҳодимларимиз сира изланишдан тўхташмайди. Ёнг асосийси, ҳар бир тарбиячи жажжи кичкинтойлар билан тил топишмасдан туриб, таълим-тарбия борасида муваффақият эриша олмаслигини яхши англайди. Ана шундай тажрибали педагоглар — Соҳиба Махмудова, Зебо Ҳамроева, Саида Жумаева, Элмира Бозорова, Шоира Азизова, Шарофат Тилавова "Шахсга йўналтирилган таълим" ва "Болажон" дастурларидан ижодий фойдаланиб, 9 гуруҳдаги 200га яқин кичкинтойларга тарбия бериб келишмоқда.

Болажонларни атроф-муҳит билан таништириш машғулотларида "Меҳрим сенга, табият" маркази жуда асқотаяпти. Бола атрофдаги дов-дарактлар, гулу гиёҳлар оламини кўриб, билиб, ўзи учун кашф этиб, яшиллик оламига озор бермаслик, дарактларни синдирмаслик,

кичиклигидан қизиқувчан ва интилувчан фарзандлар шаклланади.

Муассасамиз тарбиячи ва тарбияланувчилари турли хил кўрик-танлов ва беллашувларда иштирок этиб, соҳринли ўринларни қўлга кiritиб келишмоқда. Жумладан, Шаҳноза Эшмуродова "Йил тарбиячиси" кўрик-танловининг республика босқичида "Энг ташаббускор тарбиячи" номинациясига лойиқ деб топилди ва "Халқ таълими аълоҳиси" кўрак нишони билан тақдирланди. Юртимиз миқёсидаги намунали тарбиячилардан бири муассасамиз вакиласи экани бежиз эмас. Зеро, жамоамиз билан "Комил инсон тарбиялашда таълим муассасаси, оила ва мактаб ҳамкорлиги", "Мактабгача ёшдаги болаларга таълим-тарбия беришда лойиҳа усулидан фойдаланишнинг аҳамияти", "Ўйинчоқ фақат овуначоқми?", "Бола шахсини шакллантиришда ривожлантирувчи муҳитнинг самараси" каби долзарб мавзуларни муҳокама қилиш анъанага айланган. Ҳамкасбларимиз билан замонавий техник воситалар ёрдамида давра суҳбат, амалий психологик-педагогик тренинглар ўтказиш асносида болага таълим-тарбия бериш юзасидан қўллаб муаммолни саволларга жавоб топамиз.

Мактабгача та'лим

қўллари билан ясалган ўйинчоқлар хонасида ҳам машғулотлар юзата қизиқарли ўтади. Жараёнда боланинг хоҳиш-истаги эътиборга олинади.

Тарбиячиларимиз ҳар бир бола билан алоҳида шуғулланиб, унинг қизиқишига қараб машғулот олиб боради. Бу эса тарбияланувчилар фаоллигини оширибгина қолмасдан, эркин фикрлашга ўрганиши учун пойдевор вазифасини ўтайди. Зеро, ҳар бир боладаги бор иқтидорга боғча ёшдан эътибор бе-

Дилноза УСМОНОВА,
Қарши шаҳридаги
29-МТМ услубчиси

Ҳаётимизда ўз аксини топаётган ислохотлар натижасида мамлакатимизнинг барча таълим муассасаларида улкан бунёдкорликлар амалга оширилди. Биргина Сирдарё вилоятидаги 300дан зиёд умумтаълим мактабларининг барчаси капитал реконструкция қилиниб, мукаммал ва жорий таъмирланди. Мактаб бинолари шаҳару қишлоқлардаги энг кўркем, энг муҳташам иморатларга айланди.

Замонавий ўқув-лаборатория анжомлари, ахборот-коммуникация технологиялари, янги авлод дарсликлар ва ўқув-усулвий материаллар билан таъминланган мактабларда таълим-тарбия сифати ҳам, савияси ҳам ўсди. Педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш, ўқитувчилар меҳнатини муносиб рағбатлантириш тизими режалари ва узлуксиз равишда ишлаб турибди.

Ҳўш, мазкур шарт-шароит ва имкониятлардан самарали фойдаланиш, ўқув-тарбия сифатини янада такомиллаштириш борасида маҳаллий ҳокимликлар ва халқ таълими мутасаддилари қандай ишларни амалга оширмоқда? Педагогларнинг иш-фаолияти эътибор ва ғамхўрликларга муносибми?

КўРИК-ТАНЛОВЛАР САМАРАСИ

Таъкидлаш жоизки, бугун Сирдарё вилоятида халқ таълими бошқармаси ташаббуси ва вилоят ҳокимлигининг бевосита қўллаб-қувватлаши туфайли фаол фан ўқитувчилари ва синф раҳбарларини рағбатлантириш, пировардида ўқитиш сифатини юксалтириш борасида ўзига хос анъана шаклланган. Хусусан, ташаббускор, ижодкор, таълим-тарбия ривожига муносиб ҳисса қўшаётган педагогларни аниқлаш, уларнинг ижодий қобилияти ва касбий маҳоратини юзага чиқариш, илгор тажрибаларини кенг оммалаштириш, педагогларнинг моддий ва маънавий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш, ўз методик мактабини яратишга йўналтириш мақсадида ҳар олти ойда "Энг фаол фан ўқитувчиси" ва "Энг фаол синф раҳбари" вилоят грант танловлари ўтказиб келинмоқда.

Гулистон шаҳри ва туманлардаги таълим муассасаларидан сараланиб, вилоят босқичида билим ва маҳорат кўригидан ўтган 12 нафар ўқитувчи "Энг фаол фан ўқитувчиси" ва яна шунча педагог "Энг фаол синф раҳбари" танлови ғолиби деб эълон қилинади. Ғолиблар махсус сертификат ҳамда вилоят ҳокимлигининг захира жамғармаси маблағлари ҳисобидан энг кам ойлик иш ҳақининг 18 баробари миқдоридан пул мукофоти билан тақдирланади. Танлов ташкил этилгандан бери 96 нафар энг илгор ва моҳир педагогнинг моддий рағбатлантириш мақсадида 81 миллион сўмдан ортиқ маблағ ажратилди.

Эътибор ва рағбат қўтилган самарасини бермоқда. Танловда иштирок этиш учун мунтазам изланаётган, илгор ва таъсирчан дарс усулларини яратибган ўқитувчилар сони кескин ортди. Энг муҳими, шу аснода педагогларнинг

тажриба ва маҳорати ошмоқда.

— Ўқувчиларни кичик гуруҳларга бўлиб, мусобақали тарзда дарс ўтишга, машғулотларда ҳаракатли тасвирлар ва фотографиядан кенг фойдалланишга интиламан, — дейди Гулистон шаҳридаги 15-умумтаълим мактабининг биология фани ўқитувчиси, "Энг фаол фан ўқитувчиси" вилоят грант танлови ғолиби Юлдуз Маматқулова. — Чунки болалар янги усулларни дарсларга кўпроқ қизиқмоқда. Танловда ҳам овқат ҳазм қилиш аъзолари мавзусидаги анимацияларим билан қатнашдим. Ишим ҳакамлар томонидан юқори баҳоланиб, биринчи ўринга муносиб топилди. Дарҳақиқат, замонавий ахборот технологиялари дарс мазмунини ҳам, сифатини ҳам оширадиган, педагогга қулайлик яратадиган. Танловнинг бош мақсади фақатгина эришилган натижани тақдирлаш эмас, балки педагогнинг келгусида янада улкан роқ ютуқларни ундашдан иборат, деб ўйлайман. Энди "Йилнинг энг яхши фан ўқитувчиси" республика кўрик-танловида ҳам биринчиликини қўлга кири-

тиш учун ўз устимда ишлайман.

Тизимли равишда рағбатлантириш умумтаълим муассасаларида соғлом рақобат муҳитини вужудга келтириб, ўқитувчиларнинг касб маҳорати ва тажрибасини оширишга хизмат қилаяпти. Жумладан, 2011-2012 йиллари "Йилнинг энг яхши фан ўқитувчиси" республика кўрик-танловида бир нафар ўқитувчи 1-, яна бири 2-ўринни эгаллади.

Моддий ва маънавий рағбат натижасида таълим сифати ва самарадорлиги тобора юксалаётгани ўқувчилар эришаётган муваффақиятларда ҳам кўзга ташланмоқда. 2010-2011 ўқув йилида билимлар беллашувининг республика босқичида ўқувчиларимиздан 6 нафари 1-, 3 нафари

ғолиб сифатида танлаб олиниб, улар уч ой давомида энг кам ойлик иш ҳақи миқдоридан рағбатлантириб борилади.

Ўқувчиларнинг хорижий тилларни ўзлаштиришга қизиқиши ортиб бораётгани инобатга олиниб, ёз мавсумида танлов ғолибларидан 20 нафари Бўстонлиқ туманидаги "Westcamp" болалар оромгоҳида ҳордиқ чиқариб қайтиши учун вилоят ҳокимлиги томонидан 5,5 миллион сўм ажратилди.

— Танловда ғолиб бўлганимдан сўнг ўзимга ишончим янада ортди, — дейди Ширин шаҳридаги 2-умумтаълим мактабининг 9-синф ўқувчиси Нилуфар Эшонқулова. — Менга берилаётган пул мукофотини янги ўқув қуроллари, инг-

лиги каби маълумотлар тўлиқ қайд қилинади.

— Албатта, бунга эришиш осон бўлгани йўқ, — дейди вилоят халқ таълими бошқармасининг умумий ўрта таълим, мактабгача таълим ва дарсликлар бўлими бошлиғи Ихтиёр Эрматов. — Жамоа аъзолари ким қанча ойлик олишидан, иш қўламиндан хабардор. Бу муассасаларда жамоатчилик назорати қарор топишига, ижодий муҳитнинг соғломлашишига, давлат бюджетни маблағлари талон-тарож этилмаслигига хизмат қилаяпти.

Таълим муассасаларида ошқораликни таъминлаш бошқарманинг диққат марказида. Мисол учун, ўтган йили «Таълим муассасаларида бюджет маблағларидан самарали ва мақсад-

сида жамоатчиликнинг таъсирини кучайтириш, ўқувчининг бўш вақтини мазмунли ўтказиш, дўстлари тўғрисидаги маълумотлар банкни яратиш, вояга етмаганлар ўртасида ҳуқуқбузарликнинг олдини олиш ва соғлом турмуш тарзини тарғиб этиш мақсадида барча ўқувчилар устоз-мураббийларга бириктириб қўйилди. Натижада ички ишлар бўлимлари профилактик ҳисобидан турган ўқувчилар сони кескин камайди.

СОҒ ТАНДА — СОҒЛОМ АҚЛ

Вилоят ҳокимлигининг 2010 йил 6 декабрдаги 210-сонли фармойишига биноан, таълим муассасаларида ҳафтанинг ҳар бир куни муайян спорт турини

Ta'limga e'tibor — kelajakka e'tibor

кўрмаганларнинг юрагига гулгула тушаётгани рост. Лекин сирдарёлик таълим фидойиларининг кўнгли хотирхам. Чунки ўқув муассасаларида ёз кунла-

гача таълим муассасаларида умумтаълим мактабларида жами 414,6 миллион сўмлик ободонлаштириш ва куз-қиш мавсумига тайёргарлик юзасидан жорий таъмирлаш ишлари бажарилди. Белгиланган таълим муассасаларига 5520 тонна кўмир ёнилғиси тарқатилган.

Чора-тадбирлар режасига мувофиқ, Гулистон шаҳридаги таълим муассасалари учун 24 миллион сўм, Янгиер шаҳридаги таълим муассасалари учун 16,220 миллион сўм, Ширин шаҳридаги таълим муассасалари учун 23,370 миллион сўм сарфланиши белгиланган эди. Бундан ташқари, вилоят марказидаги таълим муассасаларини таъмирлаш ва ободонлаштириш мақсадида Гулистон шаҳар молия бўлими ҳамкорлигида ишлаб чиқилган режага кўра қўшимча қурилиш материаллари учун 100 миллион сўм ажратилди. Сирдарё ГРЭС корхонасининг 70 миллион сўмлик ҳомийлик маблағи ҳисобидан Ширин шаҳридаги боғча ва мактабларнинг томи мустаҳкамланиб, иситиш тизими, пол тўшамалари таъмирланди, пардозлаш ишлари бажарилди.

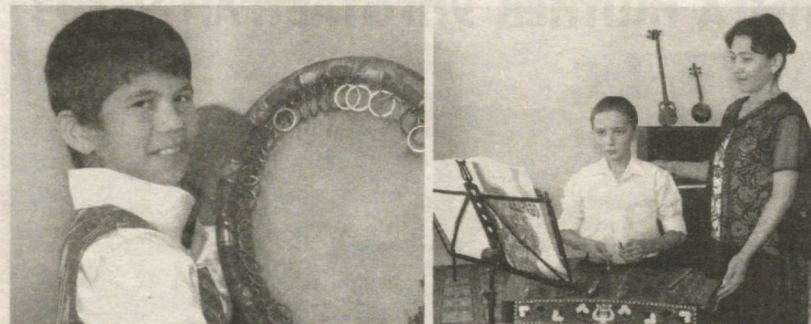
Куз-қиш мавсумини бетафот ўтказиш мақсадида вилоят ҳокимлиги ёрдами билан қўшимча 394,347 миллион сўм ажратилди. Натижада яроқсиз ҳолга келган шиферлар ҳамда синган ойналар алмаштирилди, пол тўшамалари янгиланди, локал иситиш қозонларини капитал таъмирлаш ва электр двигателлари, сув насосларини соз ҳолатга келтириш, иситиш қувурларини изоляциялаш ишлари якунланиб, индивидуал иситиш тизимлари барпо этилди.

Ташкилотлар ва ота-оналар ҳомийлигида мактаб-

Эътиборлиси, Сирдарё вилоятида ҳокимлик ва халқ таълими муассасалари ҳамкорлиги тажрибаси ўзини оқлатмоқда. Устоз-мураббийларнинг рағбатлантириш мақсадида ташкил этилган кўрик-танловлар бевосита вилоят ҳокимлиги ҳомийлигида ўтказилиб, ғолибларни тақдирлаш захира маблағлар ҳисобидан амалга оширилади. Таълим муассасаларининг оилалар билан ҳамкорлигини мустаҳкамлаш, спортни ривожлантириш, соғлом турмуш тарзини тарғиб этишда ҳам моҳаллий бошқаруви идораларининг ҳиссаси катта бўлмоқда. Ушбу тажриба жамоатчилик томонидан алоҳида эътироф этилаётгани боиси ҳам шунда. Зеро, эртага мамлакат тарққийтини таъминлайдиган ёш авлод таълим-тарбиясига ҳар биримиз масъулмиз.

Бойжигит АБДУЛЛАЕВ,
Ҳамза АБДУЛЛАЕВ,
"Ma'rifat" мухбирлари

ЁШ ИСТЕЪДОДЛАР МАСКАНИ

Давлатимиз раҳбарининг 2008 йил 8 июлда қабул қилинган "Болалар мусиқа ва санъат мактабларининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш ва уларнинг фаолиятини янада яхшилаш бўйича 2009-2014 йилларга мўлжалланган Давлат дастури тўғрисида"ги қарори ижроси доирасида Бухоро вилояти Когон шаҳрида барпо этилган 2-болалар мусиқа ва санъат мактаби ёш иқтидор эгаларининг ижодий қамолотида хизмат қилаётган замонавий таълим масканларидандир.

Бу ерда таълим олаётган 230 нафар ўғил-қизнинг мусиқа ва санъат сирларини пухта эгаллаши учун барча шароитлар яратилган. Кенг ва ёруғ, замон талаблари даражасида жиҳозланган машғулот хона-

лари уларнинг иштиёрида. Мактаб тарбияланувчилари орасида шаҳар, вилоят, республика миқёсида ўтказилаётган танловларда муваффақиятга эришадиган ўқувчилар кўпчилигини ташкил этади. «Янги авлод» болалар ижодиёти фестивалининг бу йилги Бухоро вилояти босқичида мактабнинг 3 нафар ўқувчиси муваффақиятли иштирок этиб, фестивалнинг мамлакат босқичига йўланма олди.

Суратларда: Когон шаҳридаги 2-болалар мусиқа ва санъат мактаби ўқувчиси Сардор Исмаилов; ўқитувчи Гулчехра Султонова ўқувчи Сарвар Садуллаев билан машғулот пайтида.

Тоҳир ИСТАТОВ (ЎЗА) олган суратлар.

ТАЪЛИМГА БАХШИДА УМР

Умри мазмуни инсоннинг қанча яшагани билан эмас, қандай ишларни амалга оширгани билан ўлчанади. Шундай кишилар борки, қилган эзгу амаллари, қолдирган илми, яратган боғу роғлари орқали узоқ йиллар эслаб юрилади. Косон туманида яшаб, умрини таълимга бағишлаган Сайфулло Дўстқораев ҳам яқинлари, ҳамкасблари хотирасида яшамокда.

Болалигидан илмга чанқоқ ўсган Сайфулло педагогикага қизиқиши институт сари етаклади. Олий маълумотли ўқитувчи сифатида иш фаолиятини тумандаги 3-ўрта мактабда бошлади. Изланувчан, меҳнатсевар ёш педагог тезда жамоа ўртасида обрў-эътибор қозонди. У ўқитувчиликдан шу мактабнинг раҳбарлигига, кейинчалик хунар-техника билим юрти директориликка бўлган йўлни босиб ўтди. Сайфулло Дўстқораевнинг ташкилотчилик салоҳияти истиқлол шарофати билан очилиган Косон иқтисодиёт ва педагогика коллежини бошқаришда ҳам жуда асқотди. Унинг раҳбарлигида коллеж жамоаси кўпгина муваффақиятларни қўлга киритди, ўқувчилари фан олимпиадаларида фахрли ўринларни эгаллади, спорт мусобақаларида зафарларга эришди.

Сайфулло Дўстқораев ўқувчиларни касб-хунарга йўналтиришда эътиборга молик ишларни амалга ошириб, коллежнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлашга ҳам алоҳида эътибор қаратди. Таълим даргоҳи атрофида кўпаламзорлаштириш, ободонлаштириш ишларига бош-қош бўлди. У қаерда фаолият юритмасин, таълим мазмунини такомиллаштиришга интилади, Ватан тараққиётига билим ва салоҳияти билан хизмат қилувчи шоғирлар тайёрлади, боғ-роғлар барпо этди... Бугун ҳар қадамда устознинг эзгу амаллари акси кўринади.

Олим ЖУМАБОВ,
"Ma'rifat" муҳбири

Устоз шоғирди камолдан ўз меҳнати сарҳисоби, умри мазмунини баҳолайди. Шоғирдининг устози билан фахрланиши эса унга қанот бағишлаб, янги имконият эшигини очаркан.

...Талабалик кезларим XX аср бошларида эски алифбодда чоп этилган газета ва журналларни варақлаб ўтирганимда, кутубхонага келган олим ушбу алифбоддаги маълумотларни билан танишганим. Улар аввало илмий раҳбаримнинг кимлигини сўради. Устозим Бойбўта Дўстқораев эканлигини айтганимда, чехралари ёришиб "Ха... Бойбўта яхши олим", дея уни эътироф этишар, тадқиқот мавзусига оид

Устоз журналист кадрларни тайёрлашда маҳоратли, таниқли педагогдир. У нафақат журналистика тарихи, балки назариясининг ҳам пухта билимдони. Устознинг ҳар бир дарси биз ёш ўқитувчилар учун маҳорат мактаби бўлган: талабалар унинг Ватанимиз тарихи, адабиёти, маданияти, матбуотига оид китобларда ёзилмаган қизиқарли маълумотларга бой маърузаларини

ганини, дўқ қилганини ҳеч қачон эшитмаган. (Билмакс, кафедрада устознинг шодон кулгуси жаранглаб турганини кўпчилик эшитган). Иш бор жойда камчилик бўлади. Бироқ ҳар қандай вазиятда ҳам домла "Бировнинг дилини оғритишни хушламайман" дея одамнинг айбини ётми билан, малол келмайдиган тарзда тушунтирарди.

Б.Дўстқораев илмий фа-

Fanimiz fidoyilari

ЖУРНАЛИСТИКА ЖОНКУЯРИ

маълумотлар беришдан "қизганиш"масди. Мен эса бошлаган ишимга ишончим ортиб, янада қаттиқроқ киришардим.

Яхши олим ва яхши инсон... Устоз тийнатидаги бу икки тушунча бир-бирини тўлдириб келишига унинг раҳбарлигида ўқитувчи бўлиб ишлаб юрганимда кўп бор гувоҳ бўлганман. Кўп қиррали билим соҳиб олдида маслаҳат сўраб келувчилар адоғи йўқ. Улар домла олдида янги маълумотларнигина эмас, балки яхши кайфият, кўтаринки руҳ олиб кетардилар. Устоз "теша тегмаган" бирор маълумот, тарихий воқеа ё буюк инсонлар фаолияти, шахсига оид бирор хусусиятнинг суҳбатдори фаолиятига моҳирона боғларди-да, гоҳо ўткир ҳазиллар, гоҳ жўяли маслаҳатлар орқали фикр билдирарди.

жон қулоғи билан тинглар, кетма-кет саволлар навбатдаги дарс қўнғироғи сабаб якунланар эди...

Унинг раҳбар, олим ва мураббий сифатидаги фаолияти биз — шоғирлар учун катта мактаб десам муболага бўлмайди.

Б.Дўстқораев ТошДўстқораев (хозирги ЎзМУ) ўзбек филологияси факультетини тамомлаб, 1969 йилдан мазкур университетнинг журналистика бўлимида лаборант, ўқитувчи, кафедра мудири бўлиб, 1999 йилдан 2009 йилгача Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети халқаро журналистика факультетида Жаҳон журналистика назарияси, амалиёти ва тарихи кафедраси мудири бўлиб ишлади. Домла раҳбарлигида фаолият юритган кафедра ўқитувчилари унинг баланд овозда гапирганию кимгадир бақир-

олияти ўзбек адабий танқидчилиги тарихини ўрганиш билан бошланди. 1917—1932 йиллар ўзбек адабий танқидчилигининг шаклланиш ва тараққиёт хусусиятларини тадқиқ этишга бағишланган номзодлик диссертациясини ёклагандан кейин ҳам XX аср бошларида чоп этилган араб ва лотин алифбосидаги миллий матбуотимиз саҳифаларини ҳижжалаб ўқишда давом этди, халқ манфаати йўлида жонини ҳам, молини ҳам аямаган фидойий инсонлар ҳаёти ва фаолияти ҳақидаги ҳақиқатни жонлантирди. Уларнинг оташин сўзи, нафаси акс этган матбуот саҳифаларини ҳижжалаб фикрларини ўрганди, туйғуларини ҳис этди. Узоқ йиллик меҳнат, изланишлар самараси ўлароқ "Ўзбекистон журналистикаси тарихи" дарслиги яратилди (2010. Тошкент.

Ф.Фулом номидаги нашриёт-матбаа ижодиёт уйи). 1870 йилдан 1917 йил ноябргача бўлган даврини ўз ичига олган дарслик шунчаки маърузалар йиғиндиси эмас, балки ҳақиқий маънодаги фундаментал тадқиқотдир.

Кўплаб китоб ва монографиялар муаллифи Б.Дўстқораев Юрбошимиз фармонига кўра Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган ёшлар мураббийси фахрий унвони ва миллий журналистикамиз тарихини ёритишдаги хизматлари учун "Олтин қалам" халқаро мукофотига лойиқ қўрилди.

Устоз Б.Дўстқораев бугунги кунда ҳам барча шоғирдларига ибрат бўлиб ижод қилмокда, педагогик фаолиятини давом эттирмокда.

Нилуфар НАМОЗОВА,
филология фанлари
номзоди

Устоз луғатшунос Саидфозил Ақобиров тил софлиги ва бойлигини сақлаш йўлида салмоқли фаолият олиб борди. У тузган луғатлар халқимиз маънавий хазинасидан мустаҳкам ўрин олди. Чунки уларда ихчам, лўнда шаклда халқимизнинг тарихи, фалсафаси, адабиёти, этнографиясига оид маълумотлар акс этган.

С.Ақобиров луғатчилик ишига эллигинчи йилларда кириб келди. У аввал 1950—1955 йилларда нашр қилинган кичик ҳажмли беш жилдик "Русча-ўзбекча луғат"да кичик илмий ҳодим сифатида иштирок этди. Биринчи жилдда техникага оид сўзларни изоҳлаган бўлса, иккинчи ва учинчи жилдларни таҳрир қилишда қатнашди. Тўртинчи жилдда "П" ҳарфи билан бошланувчи русча сўзларни ўзбек тилига таржима қилди. Бешинчи жилдда ҳақиқий луғатшунос сифатида "С" ҳарфи бўйича луғат тузди. Кўриниб турибдики, С.Ақобиров даставвал ўрганувчи луғатшунос сифатида маҳсус терминларни изоҳлаган бўлса, кейинги жилдларда ҳақиқий мутахассислар сафидан жой олди.

Саидфозил ака йирик луғатшунослар билан мулоқотда бўлиб, уларнинг иш услубини ўрганиб, тажриба ортирди. Сўзлар маъносини очишда кўпроқ нимага эътибор бериш кераклигини ан-

кий бўлиб, ўзбек тили луғат бойлигида салмоқли ўринни эгаллайди. Шунингдек, олим ушбу луғатда ҳамкасблари томонидан тузилган унга яқин ҳарфлар билан бошланувчи луғат мақолаларини таҳрир қилди, тузатди, тўлдирди. Луғат бўйича тузилган билимларини илмий жиҳатдан таҳлил қилиб, "Икки тили луғатларда терминлар изоҳи" мавзусида номзодлик диссертациясини ёклади. "Луғат сўз хазинаси",

лари билан бошланувчи сўзлар луғатини тузди. 1981 йили нашр қилинган ушбу луғат халқимиз саводхонлиги ва умуман маданиятимиз тарихида муҳим роль ўйнади. Тилшуносликнинг нутқ маданияти, услубшунослик соҳалари ривожланишига самарали таъсир кўрсатди. Луғатни ўқиган ҳар бир киши ўзбекча сўзларни ўзбек тилида изоҳлаш қанчалик машаққатли иш эканлигини англайди. Оддий, кундалик тур-

Темирчи бўл, дема
қийнаб уни сен,
Кўмир қаздирма-ю,
ишлатма қонда.
Жазо берма, луғат
туздиргил унга,
Бунингдек мушкул иш
йўқ ҳеч жаҳонда.

Рус тилини мукаммал билган С.Ақобиров 1983—1984 йилларда республикамиз маданий ҳаётида муҳим роль ўйнаган катта ҳажмли икки жилдли "Русча-ўзбекча луғат" яратилишида иштирок этиб,

лозимлиги тўғрисидаги қарашнинг чинлигини кўрсатди. Масалан, русча бегатъ феълини **чопмоқ** сўзи билан таржима қилиш мумкин. Аммо у **раз-, до-, у-, про-**олд қўшимчалари билан турли хил нозик маъноларни ифодалайди. Уларни оддий бир сўз билан таржима қилиш мушкул, фақат изоҳ йўли билан таржима қилиш зарур.

Устоз талабчан эди, ўз ишини пухта биларди. Бошқалардан ҳам ишни пухта қилишни талаб қиларди. С.Ақобиров луғатчилик амалиёти ва назариясига муҳим хисса қўшди.

Декарт луғатларнинг аҳамияти ҳақида шундай ёзган экан: "Сўзларнинг маъноларини тушунтириб бering, шунда сиз инсониятни англашilmовчиликларнинг ярмидан халос қилган бўласиз!" Саидфозил ака иштирокида тузилган луғатлардан фойдаланган киши ҳам англашilmовчиликлардан халос бўлади, шунингдек, ўзбек тилининг ўзига хослигини англайди.

Эргаш УМАРОВ

ЗАҲМАТКАШ ЛУҒАТШУНОС

глади. Энг муҳими, ўзи тузган луғатга ижодий ёндашиб, ютуқ ва камчиликларидан тўғри хулоса чиқара олди. Биринчи луғатда тўпланган тажриба унинг ҳаётидаги иккинчи бир жилдли "Ўзбекча-русча луғат" (-Москва, 1959)ни тузишда асқотди. Кўпчилик олимларнинг ижобий баҳосига сазовор бўлган ушбу луғатда Саидфозил Ақобиров "О", "Ғ", "Х" ҳарфларини тузишда қатнашди. Шунини алоҳида таъкидлаш керакики, бу ҳарфлар билан бошланувчи сўзлар соф тур-

"Нутқ маданияти ва норматив луғат" каби рисоалар нашр эттирди. Рисолаларда ўзбек луғатчилигидаги долзарб масалалар қаламга олинган.

1960 йили Ўзбекистон Фанлар академияси "Ўзбек тилининг изоҳли луғати" тузиш ҳақида қарор қабул қилган, олим бутун вужуди билан луғат ишларига киришиб кетди. Ўзбек халқи ҳаётида муҳим ўрин тутувчи бу икки жилдли луғатнинг ташкилий томонларидан ташқари "Б", "Ж", "С", "Т" ҳарф-

мушда кенг қўлланувчи **ангишвона, элак, бўғирсок, ош, нон, чой** каби сўзларнинг изоҳи луғатшуносдан жуда кўп билим ва меҳнат талаб қилганлигини тушунади. Ўн олтинчи асрда яшаган француз олими Скалигер дунёда луғат тузишдан қийинроқ иш йўқ деганда минг марта ҳақ эканлигини англайди. Фаранг луғатшуноси шундай ёзган эди:

Кимки зўр жазога
маҳкум эрса,
Шунинг-чун чекса
қайғу, ғам ҳар онда.

унинг биринчи жилдига муҳаррирлик қилди. Ушбу икки жилдли луғат бундан ўттиз йил илгари тузилган беш жилдли қомусдан сўзлар миқдори жиҳатидан ҳам, сўз маъноларини изоҳлаш жиҳатидан ҳам тубдан фарқ қилади. Ушбу луғатда 80-йилларда тилга кириб келган деярли ҳамма сўзлар қамраб олинган. Олим ушбу луғатни тузишда ҳеч бир тил иккинчисига ўхшамаслиги, шу сабабли сўз ва тушунчаларни изоҳ йўли билан таржима қилиш

ЯХШИЛАР ОМОН БЎЛСИН!

«Ma'rifat» gazetasi-nin-g 2012 йил 15 август сонидеги «Яхшиликини ихтиёр эт!» сарлавхали мақола-ни ўқиб, чуқур ўйга тол-дим. Яшаган умримнинг пиллаояларини хаёлан қайта босиб ўтиб, ўз-ўзимга ҳисобот бердим. «Кимлар менга яхшилиқ қилди?» деган сўровга жавоб ахтардим ва умрим йўлларидеги ёрдами тек-кан инсонлардан миннат-дор бўлиб, кўнглим рав-шан тортиди.

Илмий жиҳатдан олиб қараганда, коинотни бутун олам тортишиш кучи

ушлаб туради. Менинг назаримда эса барча ос-мон жисмлари ва сайё-раларни инсонлар ўрта-сидаги ўзаро меҳр риш-талари боғлаб турибди. Яхши инсонларнинг эзгу ниятлари ҳамиша ижобат бўлиб келган.

Албатта, унутилмас яхшилиқлар қилган ин-сонлар ҳар биримиз-нинг ҳаётимизда учрай-ди. Бунга кўплаб ми-соллар келтиришимиз мумкин. Аслида, яхши-лик — инсон зийнати, шу билан бирга, саодат йўли ҳамдир. Бахти-

мизга яхшилар омон бўлсин!

Исмоил
ОЛЛАБЕРГАНОВ,
Ўзбекистон
Ёзувчилар уюшмаси
аъзоси

АРМ ФАОЛИЯТИ
ТАКОМИЛЛАШМОҚДА

Ҳозирги кунда институ-тимизнинг ахборот-ре-сурс марказига қарашли 10та ахборот-кутубхона шохобчаси фаолият кўрсатмоқда. Уларнинг хизматидан мингдан ор-тиқ китобхон фойдала-нади. АРМнинг 537440 бирликдаги жами адаби-ёт фондидан 3300таси электрон кўринишини ол-ган. Кам нусхадаги ада-биётларнинг 1025таси эса сканерланган. Муҳи-ми, электрон ресурслар фонди мунтазам бойитиб борилаёпти.

Ахборот-кутубхонала-рида интернет тармоғига чиқиш имкониятини бе-рувчи локал тармоқлар-

нинг ташкил этилгани қулайликларни янада кенгайтирмоқда. Бугунги кунда «КадаТа» тизимига 5000дан ор-тиқ дарслик ва ўқув қўллан-малар киритилгани эъти-борлидир.

Бу каби шарт-шароит-лар ёш авлоднинг интел-лектуал салоҳиятини ку-чайтириш, маданий, маъ-навий-ахлоқий қадрият-ларни тарғиб қилиш ҳамда аҳолини тизимли равишда ахборот билан таъминлашда аҳамиятли бўлмоқда.

Б.ДАДАНОВА,
Тошкент вилоят давлат
педагогика институтини
иш юритувчиси

ВАЛЕОЛОГИЯ

Саломатлик — туман бойлик. Соғлиқ ин-сон ҳаёти, касбий етуқлиги ва ижодий ўси-шида муҳим роль ўйнайди. Юртимизда аҳолига тиббий хизмат кўрсатиш сифати-ни яхшилаш, соғлом турмуш тарзи-ни ташкил этиш, жисмоний тарбия ва спортни ривожлантириш, йигит-қизлар-ни оилавий ҳаётга тайёрлаш, аҳолига тиб-бий билимлар бериш ва бошқа масалалар доимий эътиборда. Бунинг амалий натижа-ларидан бири саломатлик ҳақидаги фан — валеологиянинг олий ва ўрта махсус таъ-лим тизими ўқув режасига киритилганда кўринади.

Шу ўринда бир таклиф: олий таълим му-

дарс жадвалига қандай
жойлаштирилиши керак?

Taklif

ассасаларида валеология фанини ўқитиш-га ажратилган дастлабки 2 соатни гуруҳ-даги ҳар бир талабани шахар поликлини-касида умумий кўрикдан ўтказишга ва қол-ган соатларнинг ярмини жисмоний соғлом бўлишлари учун спорт зал-ларида машғулотлар олиб боришга сарфланса, мақсадга мувофиқ бўларди. Бунда валеология фанининг дарс жадвали-да биринчи ва иккинчи соатларга, тушдан кейин таҳсил оладиган талабалар учун эса охириги соатларга қўйилишига эътибор қи-линиши лозим.

Элмурод ИСМОИЛОВ,
Термиз давлат университети
физика-математика факультети талабаси

ҲАЁТИЙ ҲОДИСАЛАР

қайси фанга тегишли?

Чортоқ педагогика коллежининг таҳриба-ли ўқитувчиси Карим-жон Муродов илғор педагогик техноло-гиялардан фойдала-ниб келмоқда. Яқинда физика ва кимё фан-ларидан ўзаро инте-грациялашган дарс ўтиб, ушбу усулнинг самарали жиҳатлари-ни кўрсатиб бера олди. Дарсда 1-курс ўқувчи-лари «Молекуллар ки-нетик назариясининг асосий қонун-қоидала-

ри» мавзусини баён этишдан олдин табиат бизни ўраб турган бу-тун олам, биз кўради-ган, эшитадиган нар-салардан иборатлиги-ни изоҳлади. Табиий фанларнинг бир-бири-га боғлиқлиги дарахт шаклида кўрсатилди.

Физика фани ўр-ғаниш объектини жисм-нинг ўзи ва унда со-дир бўладиган ўзга-ришлар, яъни физик ҳодисалар ташкил этади. Кимё фани

мазкур жисм модда-сида содир бўладиган ўзгаришларни ўргана-ди. Қандай қилиб? Шу ўринда кимё фани ўқитувчиси Лутфиддин Раҳматов ёрдамга келди.

Шундан сўнг ўқув-чиларга топшириқлар берилди. Сувнинг буг-ланиш жараёни, сут-нинг ачиш ҳодисаси, ўтиннинг ёниш хосса-си, бағрларнинг чири-ши, темирнинг занг-лаши, момақалдирик,

ёмғир ёғиши қайси фанга тааллуқли экан-и сўради.

Интеграциялашган дарс ўқувчининг на-фақат фанга оид билим-ларини бо-йитди, балки кенг қамровли хулосалар чиқаришига, дарс-ларнинг ҳаёт билан боғлиқ жиҳатларини чуқур англашига ёрдам берди.

Комолхон РАХИМОВ
Чортоқ шахри

ХАТ — ҲУСН

Яқинда коллежни битирган ўқув-чим билан учрашиб қолдим. Сўхбат асосида ўз соҳаси бўйича ишга жойлашгани, яхшигина маош олиши ҳақида гапир-ди. Маълум бўлишича, са-

ғолиб топилиб, ишга жойлашибди. Ҳақиқатан ҳам, алоҳида эътибор би-лан ёзилган ҳуснихат киши ҳавасини

Ta'kid

волларга аниқ жавоб бергани, айниқса ариза мат-нини хато-сиз, чиroyли ҳусни-хат билан ёзгани ту-файли тан-ло в да

келтиради. Тушунарли ва ха-тосиз ёзув кўплаб ноаниқлик-ларнинг олдини олади. Ма-салан, бадхат қилиб ёзилган рецеп-тни дорихона сотувчиси тушуна ол-май қайтариб бериши мумкин. Нати-жада бемор анча вақт йўқотади.

Инсон қайси соҳада ишлашидан қатъи назар, ҳуснихатига эътибор-ли бўлиши керак. Токи чиroyли ёзувни кўрганда чеҳрамиз ёришиб, қалбимиз қувончга тўлсин.

Фатулло ҲАКИМОВ,
Вобкент маъшиий хизмат
касб-хунар коллежи ўқитувчиси

НАВОИЙ ИЖОДИ

ўқувчиларни касбга йўналтиришда
ҳам унга мурожаат қиламиз

мароқли жиҳатларини ўрганишида ҳам аҳами-ятли. Буюк бобокалони-миз Алишер Навоий ижоди ижтимоий ҳаёт-нинг кўплаб жабҳалари-ни қамраб олган. Мисол учун, «Маҳбуб ул-қулуб» асарида 40дан ор-тиқ касб-хунарга доир му-лоҳазалар учрайди. Ху-сусан, табиӣ ўз соҳанинг мохир билимдони бўли-ши, беморларга раҳм-шафқат билан муомала қилиши, асли тиб илми билан табиати келиш-

моғи, донишмандлар сўзига эргашмоғи, муло-йим сўз билан бемор кўнглини кўтарувчи, ан-дишали, хушфеъл бўлмоғи кераклиги ҳақида фикр юритади.

Алишер Навоий асар-ларида инсонни комил-ликка ундовчи ғоялар мавжуд бўлиб, ҳар бир ўқувчига ўз ҳаёт йўлини аниқ белгилаб олиш учун кўмак беради.

Фотима БЕГМАНОВА,
Ўрта Чирчиқ туманидаги
7-умумтаълим мактаби
ўқитувчиси

ТЕСТ ЁДЛАШ
САМАРА
БЕРМАЙДИ

Тест технологияси таълим тизимининг аж-ралмас қисмига айланиб қолди. Айниқса, талаба бўлиш ниятидаги йигит-қизлар олий таълим муассасаларига кириш имтиҳонла-рининг тест синовларига жиддий тайёргар-лик кўришади.

Агар абитуриент дарсликлар асосида би-лимларни ўзлаштириб, ўзи эришган дара-жани тест саволлари тўпламидаги савол-лар асосида текшириб кўрса, жуда тўғри йўл тутган бўлади. Таҳрибатдан келиб чиқиб ай-тишимиз мумкинки, чоп этилган тестларнинг жавобларини ёдлаш ёки «шпаргалка»ларга таяниб имтиҳонга кириш аянчли оқибатларга олиб келади. Бор диққат ва эътибор тайёр берилган жавобларни ёдлашга эмас, савол-ларни машқ тарзида ечишга қаратилса, ин-тилган марра янада яқинлашади.

Ўқувчилар қандай адабиётлардан тайёр-ланиш кераклиги билан қизиқишади. Ўқитув-чи тестларнинг мактаб, академик лицей ва касб-хунар коллежлари ўқув дастурлари бўйича тузилгани, дарсликларни тўлиқ ўзлаштириш муваффақият гарови эканини тўғри тушунириши зарур. Шунинг-дек, таҳриба тариқасида ўтказилган тест синовни жавобларини таҳлил этиш, ўқувчи билимида камчилик ва бўшлиқ сезилган мавзулар бўйича кўпроқ шугуллан-тириш керак.

Исроил ЖҲРАЕВ,
Бухоро юқори технологиялар
муҳандислик-техника институтини қошидаги
2-Қоровулбозор академик лицейининг
физика фани ўқитувчиси

Саҳифани Санобар ЖУМАНОВА тайёрлади.

Замонавий тиббиётнинг асосий устувор йўналишларидан бири бу оғир тиббий, ижтимоий касалликлар ва уларнинг олдини олиш ҳисобланади. Бойси, бу хасталиклар нафақат инсон, балки давлат ва жамиятга ҳам катта моддий ва маънавий зарар келтирилади. Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти (ЖССТ) маълумотиغا кўра, қанд касаллиги (диабет) кишилар ҳаётига жиддий хавф солаётган. Эътиборлиси, XXI асрга келиб мамлакатлар, айниқса ривожланган давлатларда мазкур хасталик аҳоли орасида жуда кенг тарқалди. Рақамларга кўра, бугун ундан дунё бўйича 246 миллиондан ошмироқ аҳоли азият чекмоқта. Уларнинг 440 минг нафари 15 ёшгача бўлган болалардир.

14-noyabr — Xalqaro qandli diabetga qarshi kurash kuni

нилмаса, ногиронликкача олиб боради.

Тадқиқотчилар маълумотларига кўра, қанд касаллиги билан дунё бўйича ҳар ўн дақиқада 2 нафар инсон, ҳар куни 200 нафар бола хасталанади, ҳар йили 4 миллион бемор ҳалок бўлади, 700 минг бемор кўриш қобилиятини йўқотади. 10 йил ичида 1 килограммга семириш қанд касаллигининг ривожланиш хав-

ахборот-аналитик хоналар очилиб, замонавий техника ва мебеллар билан жиҳозланди. 2007 йилдан бошлаб эса федерация томонидан «Insulin for life» («Ҳаёт учун инсулин») ва «Life for child» («Бола учун ҳаёт») гранти бўйича бемор болалар ва ўсимирлар инсулин ҳамда ўз-ўзини назоратлаш воситалари билан таъминланиб, жадал даволаш ишлари олиб борилмоқда.

нўхат) истеъмол қилинганда қон таркибидаги глюкозани кам оширади ёки бутунлай оширмайди. Лектин таркибида соф шакар мавжуд бўлган маҳсулотлар: шакар, барча турдаги конфетлар, мураббо, новвот, парварда, қиём, шинни, торт, музқаймоқ, ширин ичимликлар, шунингдек, нон ёрмалари (гуруч, сули, гречка), макарон, сут ва сут маҳсулотлари, картошка, мак-

XXI АСРНИНГ НОИНФЕКЦИОН ЭПИДЕМИЯСИ

унга қарши кураш оммавийликни талаб этади

Аслида қанд касаллиги тушунчаси Қадимий Миср, Греция, Рим ва Месопотамияда пайдо бўлиб, илк маълумотларни миллоддан аввалги биринчи асрда юнон шифокорларининг қайдларида учратиш мумкин. Дарднинг дастлабки тафсилотлари миллоддан аввалги II асрда римлик олим Аретаус томонидан қайд этилган. У касалликни «diabainos», яъни диабет дея номлаган. Манбаларда келтирилшича, Абу Али ибн Сино, Цельсий, Галена каби бир қатор олимлар ҳам ушбу хасталик устида изланиш олиб борганлар. Улар беморларни табиий гиёҳлар билан даволашга уриниб кўришган. XVII асрда инглиз шифокори Томас Виллис беморлар пешобини таҳлил қилиб, сийдик таркибида қанд моддаси меъдидан органини аниқлаган. Шу тариқа, «диабет» сўзи ёнига «қандли» сўзи қўшилган. XIX асрга келиб немис физиолог Пол Лангерганс ошқозон ости бези функциясини ўрганиб чиқиб, етарлича инсулин ишлаб чиқаришмаслиги қанд касаллигини юзага келтиришини аниқлаган, дейилади «ФизОрг» манбасида.

1921 йилга келиб канадалик физиолог Фредерик Бантинг талаба шогирди Чарльз Бест ёрдамида инсулин моддасини ихтиро қилди. Дастлаб олим қанд касаллигига чалинган ҳайвонларда тадқиқот олиб бориб. Бир йилдан сўнг хасталик аниқланган беморларни инсулин билан даволаб, ижобий натижаларга эришти, 1923 йили эса Ф.Бантинг Нобель мукофотиغا сазовор бўлди. Шу боис 14 ноябр — инсулин ихтирочиси Фредерик Бантингнинг туғилган куни кўп йиллар давомида касалликка қарши кураш куни сифатида нишонланиб келинмоқда. Бу куни бутун дунёда турли тадбир ва акциялар ўтказилади. Улардан кўзланган асосий мақсад эса қатор хавфли асоратларга бой бўлган бу касаллик, унинг олдини олиш ва даволашнинг самарали йўллари, хавфли касалликка бефарқ бўлмаслик ҳақида инсонларни хабардор қилишдир.

XXI асрнинг ноинфекцион эпидемияси деб эълон қилинган қанд касаллигининг олдини олиш мақсадида барча давлатлар жамоатчилиги хас-

таланишни камайитириш, касалликка эрта тахшис қўйиш, олдини олиш ва даволаш учун ҳаракат қилинмоқда. Шу боис 2006 йилнинг декабрь ойида бўлиб ўтган БМТ Ассамблеясининг 61-сессиясида «БМТнинг қанд касаллиги ҳақидаги Резолюция»си имзоланди ва хасталик умумдавлатлар муаммоси деб тан олинди. 2007 йилнинг 14 ноябрдан бошлаб эса мазкур сана халқаро қандли диабетга қарши кураш куни деб эълон қилинди. Ушбу кунда Аргентина, Жанубий Африка, Испания ва шу каби юзлаб мамлакатларда турли бинолар ҳамда иншоотларни мовий рангга бўяш аънаъна тусини олди. Жумладан, Олимпия чемпи-онлари ва кўплаб машҳур спортчилар ҳам мазкур санада кўрақларига мовий айлаланиш нишон тақиб, уни оммавий нишонлайдилар.

Сурункали ҳисобланган қанд касаллиги билан хасталанган кишиларда меъда ости бези етарлича инсулин ишлаб чиқармайди ёки организм бор инсулинни самарали ишлат-ла олмайдди. Оқибатда, одамда қувватсизлик, оғиз қуриши, тез-тез пешоб ажратиш, вазн камайиши, чанкаш, кўз хиралашуши каби ҳолатлар юзага келади. Бу касаллигининг биринчи белгилари ҳисобланади. «Индамас қотил» номи-ни олган хасталик тахшис орқалигина намоён бўлади.

Қанд касаллиги организмда моддалар алмашинуви бузилиши билан кечиб, келиб чиқиш сабаблари, ривожланиш босқичи ва белгилари қон таркибида қанд-шакар (глюкоза)нинг сурункали равишда меъдидан ортиши билан белгиланади. Организмда углеводни қайта ишлаш ва қувватга айлантириш учун фаол биокимёвий модда инсулин ошқозон ости безида чиқарилади. Инсулин тақчиллиги оқибатида глюкоза тўлиқ глюкоген ва қисман ёғ ҳосил бўлиши учун охиригача қайта ишланмайди, балки организм қабул қилган оқсил, ёғ ва глюкогендан глюкоза ҳосил бўлиши кучаяди. Натижада, қон таркибида глюкоза миқ-дорини ошириб, қанд касаллиги инсулинга муҳтож ва инсулинга муҳтож бўлмаган тур-ларга бўлинади. У жиддий асоратлар келтириб чиқаради. Аянчлиси, вақтида давола-

фини 4,5 фоизга оширади. Ҳозир дунё аҳолисининг 30 фоизи ортиқча вазнга эга бўлиш оқибатида қанд касаллигига чалиниши кузатишмоқда. Кўп йиллик текширувлар касаллигининг олдини олишга кетадиган харажатлар да-волаш учун кетадиган мабла-дан ўн марта кам эканини ис-ботлади. Айниқса 40 ёшдан ошганлардаги камҳаракатли-лик ва ортиқча овқатланиш мазкур касаллигининг асосий омилларидир.

Эпидемиологик маълумот-ларга қараганда, Ўзбекистон-да қанд касаллигининг тар-қалиш даражаси 5 фоизни ташкил этади. Аммо ҳозирги кунга келиб, 118 000 бемор диспансер рўйхатида туради. Республика ихтисослашти-рилган эндокринология ил-мий-амалий тиббиёт маркази (РИЭИАТМ) директори Саид Исмомовнинг таъкидлаши-ча, 2007 йили Ўзбекистон Эн-докринологлар Ассоциацияси Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитаси билан биргаликда қанд касаллигига қарши ку-рашиш ойлгини давлат ми-қёсида ташкил қилиш, Қанд касаллиги бўйича Миллий дастурни ишлаб чиқиш учун ёрдам кўрсатишни таклиф қилди. Ҳозирга қадар бу бо-радаги чора-тадбирлар Ўзе-бекистон Республикаси Соғлиқ-ни сақлаш вазирлиги кўмаги-да Ўзбекистон Эндокринолог-лар ва диабет ассоциацияси, РИЭИАТМ ва Ўзбекистон Хотин-қизлар кўмитаси би-лан биргаликда ўтказилиб ке-линмоқда.

2005 йил Ўзбекистон Эн-докринологлар ассоциацияси «Ўзбекистонда қанд касалли-ги» лойиҳаси бўйича Халқаро қанд касаллиги федерацияси (International Diabetes — Federation — IDF) томонидан грант олиб, Ўзбекистон Рес-публикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги қарорига кўра грант ҳисобидан республика ми-зининг барча вилоятларида «Қанд касаллиги мактаби» ва

Ушбу ойлк доирасида анжу-манлар, маданий-маърифий тадбирлар, спорт мусобақала-ри, тиббий мулоқотлар таш-кил этилиб, бундай тадбирлар иштирокчилари тиббий кўриқдан ўтказилимоқда.

Шу ўринда савол туғлади: қанд касаллигини қандай ол-дини олиш мумкин? Энг ав-вало, ўз саломатлигига эъти-борли бўлиш, тўғри овқатла-ниш қоидаларига rioya қилиш, фаол ҳаракатли ҳаёт кечириш лозим. Шу билан бирга, қувватни бир маромда сақлаб, овқат қабул қилиш ва энергия сарфланишига кўп-роқ эътибор бериш дardkor.

Мутахассис Саид Исмом-ловнинг таъкидлашича, бе-морлар дори-дармон билан даволаниш билан бир қатор-да вақтида парҳез таомлар ис-теъмол қилиши лозим. Айтиш лозимки, фақат углеводлар истеъмол қилингандан кейин қон таркибида глюкоза миқ-дори ошади. Шунинг учун организмга қабул қилинадиган углевод миқдорини би-лиш лозим. Бунда истеъмол қилинаётган овқат таркибида 1 г. оқсил — 4 ккал., 1 г. ёғ — 9 ккал., 1 г. углевод — 4 ккал., 1 г. сув — 0 ккални ташкил этиши керак. Касаллигининг инсулинга қарам бўлмаган ту-рида оқсил ва ёғни организм талабига кўра истеъмол қилиш мумкин. Углеводлар тез ўзлаштирилаётган (таъми ширин) ва секин ўзлаштири-ладиган (таъми ширин эмас) маҳсулотларда мавжуд бўлиб, углеводлар меъдламасдан ей-иладиган ва меъдербал ейла-диган (соф шакар) маҳсулот-ларга бўлинади.

Чекламай ейиш мумкин бўлган маҳсулотлар барча тур-даги сабзавот, кўкатлар, ка-рамнинг барча турлари, ре-диска, турп, равоч, сабзи, шолмоқ, бақлажон, қовоқ, помидор, бодиринг, булғор қалампир, шовул, петрушка, кашнич, шивит, исмалоқ, дух-какли ўсимликлар (ловия,

кажҳори истеъмол қилганда қондаги глюкоза миқдори ошади. Организмда ўзлашти-риладиган углеводларни ўлчов билан истеъмол қилиш учун «Нон бирлиги» форму-ласидан фойдаланилади. Бун-да бир нон бирлиги 12 грамм углеводга тўғри келади.

Овқат истеъмол қилишни назорат қилиш мақсадида бе-мор овқат маҳсулотининг қайси турида, неча грамм, неча фоиз углевод борилигини билиши ва шу ҳисобда қайси маҳсулотларни қанча исте-ъмол қилиш мумкинлигини белгилashi лозим. Масалан, 1 стакан сут (250 мл.) бир нон бирлигига эга, ушбу озуқа би-лан углевод организмга туш-ганда қондаги глюкоза миқ-дорини 15-19 ммоль/л.га оширади.

Мутахассисларнинг айти-шича, бемор бир кеча-кунду-за 5-6 марта муайян соат-ларда овқатланиши лозим. Овқатланиш тартиби асо-сий уч маҳал ва қўшимча уч маҳал, нонушта, иккинчи нонушта тушлик, иккинчи тушлик, кечки овқат ва ик-кинчи кечки тамадди бўлиб, овқатнинг бир кунлик кало-риясини 50 фоиз углеводлар, 20 фоиз оқсиллар, 30 фоиз ёғлардан иборат бўлиши, шунингдек, витаминлар, мик-роэлементларга бой сабзавот ва меваларни истеъмол қи-лиш зарур. Касаллигининг тури, оғир ва енгил шаклига қараб парҳез овқатлар миқ-дори ўзгариши мумкин. Шу билан бир қаторда, овқатлар калорияси ҳам назорат қи-ланади. Катта ёшдаги кишилар-да қувватга бўлган эҳтиёжи тана вазни ҳамда бажарила-диган ишлар ҳусусиятига қараб аниқланади.

Қанд касаллиги билан оғриган беморларнинг мазкур тавсия-кўрсатмаларга rioya қилиши уларнинг ўз соғлиғи-ни тиклашга замин яратиши, дегандир. Бу касаллик тари-хини ҳозирги кундаги даво-лаш натижалари билан со-лиштирилса, хасталик инсон учун ўлим хавфини камдан-кам ҳоллардагина тудеириши-ни кўриш мумкин. Қолавер-са, ўз соғлиғига вақтида эъти-борли бўлиб, шифокорлар тавсиясига тўлиқ амал қилган беморлар хасталик билан узок йиллар умр кўриши замона-вий тиббиёт амалиётида ҳам исботланмоқда.

Гүлнор ОРИФЖОНОВА,
«Ma'rifat» муҳбири

ШИРИН СУВ —
НАЗОРАТ ВОСИТАСИ

Соатлаб ишлаб, чарчагандан сўнг инсоннинг ўзи устидан назоратни йўқотиши кўп кузатиладиган ҳолат. Океанортидаги Жоржия университети олимлари мазкур ҳолатга ўзига хос ечим таклиф этишмоқда. Психологларнинг бу борадаги изланишлари назоратни йўқотмасликда ширин сув яхши восита бўлишини кўрсатди. Этиборлиси, бунда уни ҳатто ичишга ҳам ҳожат йўқ экан, оғиз чайқашнинг ўзи кифоя, дейилади «ФизОрг» манбасида.

Тадқиқот икки қисмдан иборат эди. Аввалига 51 нафар талабадан таркиб топган гуруҳ статистика бўйича маттни чуқур таҳрир қилган. Шундан сўнг улар изланишнинг иккинчи қисмига ўтиб, Струп тести номини олган синовдан ўтишган. Синовда бир пайтнинг ўзида бир неча турли визуал сигналларни таҳлил этиш ва биттасига этиборни жамлаган ҳолда узоқ муддат ўйлаш талаб этилади. Масалан, яшил сўзи қизил ҳарфлар билан ёзилган бўлиб, тестни тўғри бажариш учун этиборни жамлаш ва ўзини назорат қила олиш қобилияти талаб этилади. Акс ҳолда, синовдан ўтаётган одам ҳарфлар ёзилган рангни эмас, балки сўзнинг ўзи билдирадиган рангни танлаб қўйиши ҳеч гап эмас.

Табийки, узоқ муддатли, диққатталаб муталаадан сўнг иштирокчилар сўзнинг ўзига этибор қаратишар экан. Лекин агар жараёнда улар ширин сув билан оғзини чайишса, тезда ўзларини қўлга олиб, сўзнинг маъносига эмас, талаб этилганидек ҳарфлар рангига этибор қаратишган.

Мутахассисларнинг изоҳлашича, агар улар ширин сувни ичганида биринчи топшириқ учун кўп энергия сарфланган ва иккинчисини тез ҳамда тўғри бажариш учун ушбу ресурслар тўлдирилган, деб асосли сабаб топиш мумкин эди. Аммо қизиғи шундаки, улар сувни ичишмаган, яъни бунда нейрон занжирларига таъсир кўрсатувчи таъмир рецепторлари асосий ролни ўйнаган. Изланиш муаллифлари бундан ширин таъм ижобий ҳис-туйғуларни уйғотиб, ўзини қўлга олиш ва этиборни жамлаш, олдинга қўйилган мақсадларни англашга ёрдам беради, дея изоҳлашмоқда.

ЭШИТИШ ЁРДАМИДА
«КЎРИШ» МУМКИН

«EurekAlert!» манбасида айтилишича, кўзи ожизлар эшитиш ёрдамида объектларни «кўриш» технологиясини ўзлаштириш қобилиятига эга. Йерусалим университети профессори Амир Амеди раҳбарлигидаги исроиллик ва франциялик халқаро олимлар гуруҳи мазкур ҳулосага келди. Уларнинг мавзуга оид мақоласи «Нейрон» («Neuron») нашрида чоп этилди.

Изланишлар пайтида олимлар визуал сигналларни товушларга ўзгартириб берувчи қурилмалардан фойдаланишган. У компьютер ёки смартфонга уланган ўта кичик камера ва наушниклардан ташкил топган. Усуна камерадан олинган тасвирни маълум турдаги алгоритм ёрдамида товушларга айлантиради. Унинг ёрдамида анализатор(ташқири) акбортни қабул қилувчи ва таҳлил этувчи тизим(лар)дан бири фаолияти бузилган, дея топилган беморлар бошқа сезги органи ёрдамида олинадиган ташқи акбортни қабул қилиш ва тўғри талқин этиш имконига эга бўлишди.

Изланишда тўғма кўзи ожизларга усуна билан ишлаш тамойилини ўрганиш учун тахминан 70 соат вақт талаб этилиши аниқланди. Шундан сўнг улар объектлар ва шахсларни фарқлаш, бошқа одамларнинг юз ифодасини билиш, ҳатто алоҳида ҳарф ҳамда сўзларни «қўшни» ўзлаштирилганлар.

Функционал магнит-резонансли томография усули билан олимлар беморлар миясининг кўриш қобилиятида фаоллигини қайд этишган. Шунингдек, ҳарфларни кўриб, идрок этиш вазифасини бажарувчи қисмда ҳам фаоллик кузатилган. Этиборлиси, беморларга мазкур қисмларни нисбатан фаоллаштириш учун атиги 2 соатнинг ўзи етарли бўлган. Олимларнинг сўзларига кўра, усуналар алоҳида шаклда ҳам, кўзлар учун мўлжалланган бионик протезлар билан биргаликда ҳам қўлла-ниши мумкин экан.

КЎК ЧОЙ ҚАНД
МОДДАСИНИ
КАМАЙТИРАДИ

Кўк чой таркибидаги модда қон босимини пасайтириши лабораторияда ўтказилган синовларда маълум бўлди. Океанортидаги Пенсильвания штати университети олимлари мазкур

илмий янгилек янги турдаги пархезларни ишлаб чиқишга асос бўлиши мумкин, дея таъкидлашмоқда. Бу ҳақида «Мэдикал Экспресс» («Medical Xpress») манбасида хабар берилди.

Тажриба иштирокчилари икки гуруҳга бўлинган, биринчи гуруҳдагиларга очлиқдан сўнг маккаж ўхори ёки сахароза, қолганларга эса

кўк чой таркибидаги галлат эпигаллокатехин (EGCG) номли антиоксидант модда берилган. Сўнг уларнинг барчасида қон таркибидаги шакар моддаси миқдори ўлчанган. Шунда EGCG антиоксиданти қондаги шакар моддаси концентрациясини камайтириши кузатилди. Иккинчи гуруҳдагилар билан солиштирилганда, мазкур кўрсаткич 50 фоизни ташкил этган.

Тадқиқот натижаларига таянган ҳолда мутахассислар кўк чой нон каби углеводларга бой маҳсулотларни истеъмол қилгандан сўнг кузатиладиган қон босимининг ошишини назорат қилиши мумкин, дея таъкидлашмоқда.

БОЛАЛИКДАГИ СТРЕСС
ХАВФЛИ

1989 йили Мэдисондаги Висконсин университети (АҚШ) психолог ва нейрофизиологлари инсон ривожланишига стресснинг таъсирига боғлиқ узоқ муддатли тадқиқотни бошлашган. Унда туғилишдан балоғат ёшигача бўлган муддат оралиғида мутахассислар назоратида турган бир неча юз бола қатнашган. Изланишнинг илк натижалари 2002 йили маълум қилиниб, ўшанда олимлар болаларнинг агрессив, импульсив хатти-ҳаракатлари стресс таъсири билан боғлиқ эканини таъкидлашганди. Улар агар 4 ёшли бола стрессга учраса, 2 йилдан сўнг унинг хатти-ҳаракати муаммоларни туғдириши мумкин, дейишган. Стресс деганда эса кенг қўламли омилар мажмуи — ондаги депрессиядан тортиб оиладаги можаролару молиявий муаммолар тушунилган. «Нейче нейро-сайнс» («Nature Neuroscience») журналидаги мавзуга оид янги мақолада олимлар 14 йилдан кейин ҳам кузатиладиган стресс оқибатлари ҳақида батафсил ёзишган.

Жараёнда олимлар ўнлаб 18 ёшли қизларнинг миясини сканерлашган. Бунда тадқиқот иштирокчилари ҳеч нарса билан машғул бўлмаган, мутахассислар эса тинч ҳолатда миясининг турли хил қисмлари ўртасидаги энг кучли ўзаро алоқани пайқашга ҳаракат қилишган. Шунда маълум бўлишича, болалигида узоқ муддатли ва кучли стрессни бошидан кечирганларнинг миясидagi бодомсимон қисм ва вентромедиал префронтал қобик ўртасидаги боғлиқлик суст экани қайд этилган. Мутахассисларнинг айтишича, бодомсимон қисм ёки амигдалу номини олган мазкур миya қисми қўрқув маркази дея аталади: агар у ўта фаол бўлса, одам ҳамма нarsадan асоссиз қўрқа бошлайди. Вентромедиал қобик бўлса, амигдалу фаолиятини тўхтатиш, яъни қўрқувни енгитишга хизмат қилади.

Олимларнинг таҳминига кўра, мазкур қисмлар ўртасидаги боғлиқлик сусайса, одамда қўрқув ҳисси ўта кучли бўлади. Тажриба иштирокчилари бўлган қизларда айнан шу ҳолат — икки қисмининг ўзаро боғлиқлиги паст бўлган ҳолатда юқори даражадаги хавотир ва асабийлик кузатилган. Тадқиқот инсон улғаядиган психолог муҳитининг кўп йиллар ўтганидан сўнг ҳам унинг хатти-ҳаракатларига таъсирини яққол кўрсатиб бергани билан аҳамиятлидир.

Наргиза РУСТАМБЕКОВА тайёрлади.

Кучли жанубий шамоллар ва сув кўтарилишининг бир пайтда кузатилиши натижа-сида дарё сатҳи 1 метр 30 сантиметрга кўтарилгани боис Венецияда сўнгги 50 йилдаги энг кучли сув тошқини юз бериб, шаҳарнинг 95 фоизи сув остида қолган, дея маълум қилишди маҳаллий ҳокимият вакиллари.

Халокатли «Сэнди» бўрони-штанлардан бири Нью-Йорк бўлиб, губернатор Эндрю Куомо табиий офат оқибатларини бар-тараф этиш учун ҳукуматдан 30 миллиард доллар маблағ сўради ва уни йўл, кўприк, туннел ва тураржойларни тиклаш ҳамда таъмирлашга, шунингдек, молиявий талафот қўрган ишбилармонларга кредит ажратишга сарфламоқчи эканини маълум қилди.

Евро муомалада бўлган мам-лакатлар молия вазирлари-нинг Брюсселдаги учрашувида Грецияга бюджетни барқарор-лаштириш учун яна 2 йил му-дат берилса, камомадни камай-тиришининг мақсадли кўрсаткич-ларига эришиш учун давлатга яна жами 32,6 миллиард евро миқ-дорига ёрдам қўмагини ҳам аж-ратиш зарурлиги таъкидланиб, бу борада ҳозирча бир тўхтама келинмади.

Кения шимолидаги Самбуру округида чорва ўғирлаган шахслар изига тушган маҳаллий ҳуқуқ-тартибот органлари ходим-лари қўйилмаганда кучли қурол-ланган жиноятчиларнинг пистир-масига дуч келиб, тўқнашув оқибатида уларнинг 42 нафари ҳалок бўлган.

Гана пойтахти Аккрадаги йирик савдо марказлари-дан бири нобоб қурилиш туфайли қулаб тушиб, ҳозирга қадар қут-қарувчилар вайроналар остида 67 нафар инсонни топишга му-ваффақ бўлган, 14 нафар инсон эса нохуш ҳодиса сабаб ҳаётдан кўз юмган.

Хиндистонда «Дата Вайнд» («DataWind») компанияси томонидан асосан олий ўқув юртлари талабалари учун мўлжал-ланган, 1 гигагерцли процессор, 7 дюймли экран, видеокамера, 512 мегабайтли тезкор ва 4 гига-байтли ички хотира қурилмала-рига эга ўта арзон «Lakash 2» планшет ишлаб чиқишди, нархи тахминан 20 доллар атрофида, дея баҳоланмоқда.

Фаргона давлат университети томонидан 1998 йилда Хошимов Ра-сулжон Иброхимович номига берил-ган 194796 рақамли диплом йўқол-ганлиги боис

БЕКОР ҚИЛИНАДИ

“Иқтидорингни намоён эт” танлови

Халқ таълим вазирлиги ҳамда “UZINFOCOM” компьютерлаштириш ва ахборот технологияларини ривожлантириш маркази билан ҳамкорликда “ZiyoNET” жамоат таълим ахборот тармоғининг 7 йиллиги ҳамда Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 20 йиллиги муносабати билан мактаб ўқувчилари орасида “Иқтидорингни намоён эт” танлови эълон қилинади.

Танловнинг мақсади — “ZiyoNET” жамоат таълим ахборот тармоғини оммалаштириш, ўқувчи-ёшларни инновацион технологияларга қизиқтириш ва тармоқдан самарали фойдаланишга жалб этиш, шу билан бирга, уларнинг интеллектуал салоҳиятларини оширишдан иборат.

Танловда фақат умумий ўрта таълим мактаб ўқувчилари иштирок этади.

Танловга қуйидаги йўналишлар бўйича материаллар қабул қилинади:

1-йўналиш — “Энг яхши мақола” рукни остида:

- “Тақдиримсан, бахтимсан, эркин ва обод Ватан!”;
- “Интернет — менинг ҳаётимда”;
- “Конституция — бахтимиз қомуси”.

Ушбу мавзулардаги ижодий ишлар “Fikr.uz” сайтида ёритилиши, шу билан бирга, ziyonet@xtv.uz, mno@uzinfo.com.uz почта манзилига юборилиши лозим.

2-йўналиш — “Энг яхши видеоролик” рукни остида:

- Дарсни мультимедиа воситалари асосида тайёрлаш;
- Ўқувчилар томонидан ноанъанавий дарслар ташкил этиш;
- Қобилиятли ўқувчилар ижодидан (куй-қўшиқ, пародия, амалий машғулотлар ва ҳ.к.) лавҳалар.

Мазкур видеороликлар “Utube.uz” сайтига жойлаштириб борилиши ҳамда ziyonet@xtv.uz, mno@uzinfo.com.uz почта манзилига юборилиши лозим.

Ҳар иккала йўналиш ғолиблари қуйидаги совғалар билан тақдирланади:

- 1-ўринга — **рақамли фотокамера**;
- 2-ўринга — **акустика системаси (сабвуфер)**;
- 3-ўринга — **симсиз клавиатура ва сичқонча тўплами**.

Ғолиблар Халқ таълими вазирлиги ҳамда “UZINFOCOM” компьютерлаштириш ва ахборот технологияларини ривожлантириш марказининг совға ва дипломлари билан тақдирланади.

Танловга материаллар шу йилнинг 10 ноябридан 10 декабригача қабул қилинади.

Батафсил маълумотларни қуйидаги телефон рақамлари орқали олишингиз мумкин:
Тел.: 239-44-56, 238-42-27.

Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий Университети бўш (вакант) ўринларга доцент, катта ўқитувчи, ўқитувчи лавозимларига танлов эълон қилади

Зоология ва ихтиология; ботаника, ўсимликлар физиологияси ва экология; фалсафа тарихи ва мантик; педагогика кафедралари доцентлигига.

Социология; табиий йўналишлар бўйича чет тиллар; ҳаширалар тайёрлов бўлими; жисмоний тарбия кафедралари катта ўқитувчилигига.

Ҳаширалар тайёрлов бўлими; табиий йўналишлар бўйича чет тиллар; рус тили; ижтимоий-гуманитар йўналишлар бўйича чет тиллар кафедралари ўқитувчилигига.

Танловда қатнашиш учун қуйидаги ҳужжатлар тақдим этилиши лозим:

1. Ректор номига ариза;
2. Ишловчининг шахсий варақаси;
3. Маълумоти, илмий даражаси, илмий унвони ҳақидаги диплом нусхалари;
4. Паспорт нусхаси;
5. Илмий ишлар рўйхати (факультет илмий котиби томонидан тасдиқланган ҳолда);
6. Малака ошириш тўғрисидаги гувоҳнома нусхаси.

Ҳужжатлар эълон чиққан кундан бошлаб 1 ой муддатда қабул қилинади.

Манзил: Тошкент-174, Талабалар шаҳарчаси, ЎзМУ, кадрлар бўлими
Тел: 246-03-92

2013 йилда қишлоқларда имтиёзли кредит асосида қўриладиган замонавий уй-жойлар учун буюртмалар қабул қилиш бошланди!

2013 йилда ЯНГИ УЙ ЭШИКЛАРИНИ ОЧИНГ!

- Қишлоқ жойларда истиқомат қилувчи ҳар бир фуқарога янги уй сотиб олиш имконияти.
- Қўлай жойлашув: дўкон, мактабларга яқин жойда.
- Замонавий деразалик уйлар.
- Ҳар бир уй-жой 6 сотих ер майдонига эга.
- Ичимлик суви, электр энергияси, табиий газ билан таъминланган ҳамда текис ва равоён йўлларга эга.

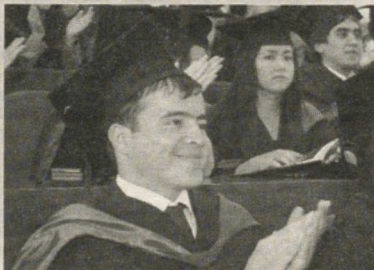

- Янги уйда оилангиз билан бирга фаровон ҳаёт кечиринг.

Оилангиз учун ёрқин КЕЛАЖАК ЭШИКЛАРИНИ ОЧИНГ!

- Имтиёзли ипотека кредити орқали тежаб қилинган маблагингиз оилавий режалар ва орзуларни амалга ошириш учун сарфланади.
- Янги уйлар янада яхшироқ турмуш тарзи ҳамда оилавий тадбиркорлик учун кенг имкониятлар яратди.

• Янги уйлар Сиз учун узоқ муддатли сармоя ва фарзандлар учун мерос.

Келажак учун ЖАМГАРМА ЭШИКЛАРИНИ ОЧИНГ!

- Омонатингизни кўпайтириш имконияти.
- Имтиёзли фонд ставкасида 15 йил муддатга ипотека кредити.
- Солиқлардан озод қилинган ипотека тўловлари.
- Маош миқдори йиллар давомида қўлайса ҳам, ипотека тўловлари 15 йил давомида ўзгармайди.
- Солиқдан озод қилинган қурилиш жараёни — тежамкорлик ва арзон нархлар гарови.

Замонавий қурилиш моллари ва ЮКОРИ СИФАТЛИ УЙ ЭШИКЛАРИНИ ОЧИНГ!

- Танловдан ўтган нубратчи қурувчилар ва қурилиш сифатининг юқорилиги.
- Бир йиллик сифат кафолати.
- Улғуржи нархларда юқори сифатли замонавий қурилиш моллари.

Марҳамат, муносабат қилинг!

- Тўман ёки вилоят ҳокимликларида.
- Қишлоқ ёки маҳалла фуқаролар йиғинларига.
- “Қамолот” ЕИХ бўлинмаларига.
- Хотин-қизлар қўмиталарига.
- Қишлоқ қурилиш банк филиалларига, минибанкларига.
- “Қишлоқ қурилиш инвестиция” филиалларига.

100060, Тошкент шаҳар, Шаҳрисабз, 36
Тел: (+998 71) 150-93-39
Факс: (+998 71) 150-39-93
www.qqb.uz
e-mail: headoffice@qqb.uz

ФИНИШГА ИККИ, ФИНАЛГА БИР ҚАДАМ ҚОЛДИ

Футбол бўйича Бирлашган Араб Амирликларида ёшлар ўртасида ўтказилаётган Осиё чемпионати чорак финал учрашувида Ўзбекистон ёшлар терма жамоаси суриялик тенгдошларига қарши тўп сурди.

Ўз гуруҳида биринчи ўринни банд этган ҳолда плей-офф босқичига йўлланма олган ёшларимиз 2013 йили Туркияда ўтказиладиган жаҳон чемпионати йўлланмаси учун кечган мурасиз чорак финал матчида мураккаб рақиб тўсигидан ўтишни удалади. Бу билан Аҳмаджон Мусаев шогирдларига юклатилган асосий вазифа бажарилди.

Шуниси қувонарлики, жорий йили ўсмирлар ҳамда ёшлар ўртасида ўтказилган ҳар икки турнирда ҳам ўзбекистонлик футболчилар юксак натижани қўлга кирита олди. Шубҳасиз, бу Юртбошимиз раҳнамолигида мамлакатимизда болалар спортини ривожлантириш борасида амалга ошириб келинаётган эзгу савий-ҳаракатлар, ғамхўрликларнинг самараси бўлмоқда. Айниқса, республикамизнинг чек-

ка қишлоғу овулларида камолга етаётган навқирон авлод вакиллари ҳам бугун замонавий спорт иншоотлари ҳамда уларда яратилган қулай шарт-шароитдан унмол фойдаланиб, ўз орзу-мақсадлари сари дадил интилоқда. Жумладан, вилоятларимизда ташкил этилган болалар ва ўсмирлар футбол мактаблари фаолиятининг тўғри йўлга қўйилиши қисқа вақт ичида ўз маҳсулини бераётгани қувонарлидир.

Бевоаситта ўзини тафсилотларига тўхталадиган бўлсак, дастлаб ҳисобни очиш 37-дақиқада рақиб футболчиси Ҳамид Мидога насиб этди. Орадан 7 дақиқа ўтиб, турнир қашиётларидан бири Игорь Сергеев ҳисобни тенглаштирди. Аммо футболчиларимизнинг қувончи узоққа чўзилмади. Биринчи таймдаги тўхталышлар ўрнини

қоплаш учун ҳакам томонидан қўшиб берилган вақтда суриялик Маҳмуд Алмаваз ҳисобни 2:1 кўринишига олиб келди.

Иккинчи бўлим ҳам хавфли ҳужумларга бой тарзда ўтди. Эътиборлиси, ёшларимиз мудофаа чизигида ишончли ўйин кўрсатиб, қарши ҳужумлардан наф чиқаришга интилди. Бу ўз маҳсулини берди — Ихтиёр Тошпўлатовнинг 75-дақиқада урган голи эвазига терма жамоамиз мувозанатни тиклади — 2:2.

Пенальтилар сериясида терма жамоамизнинг қўли баланд келди: ҳисоб — 3:0.

Ўзбекистон ёшлар терма жамоаси жаҳон чемпионати йўлланмасини қўлга киритди. Осиё чемпионати доирасида эса голиблик учун курашиш имконини сақлаб қолди. Бугун Тошкент вақти билан 17:00да ёшларимиз финал йўлланмаси учун жанубийкорейлик тенгдошларига қарши майдонга чиқади.

Зоҳиджон ХОЛОВ

«САМАРҚАНД УМИДЛАРИ»

вилоят ҳоқими кубоги ёш теннисчиларни кашф этди

Самарқанд шаҳридаги «Динамо» теннис кортида ўқувчи-ёшлар ўртасида теннис бўйича вилоят ҳоқими кубоги учун «Самарқанд умидлари» мусобақаси ўтказилди. Вилоятда теннисни ривожлантириш, ўқувчи-ёшларни жисмоний тарбия ва теннисга кенг жалб қилиш орқали соғлом турмуш тарзини шакллантириш, ўқувчиларнинг теннис билан мунтазам шуғулланиши учун замон талабларига мос шароитларни яратиш, мазкур спорт турига ихтисослашган спорт иншоотларини қуриш ва зарур спорт жиҳозлари билан таъминлаш мақсадида ўтказилаётган мусобақада юздан ортиқ ёш теннисчилар иштирок этди.

Таъкидлаш жоизки, айни пайтда вилоятда 22та теннис корти бўлиб, уларда 43та теннис тўғараклари фаолият юритмоқда. Теннис кортларининг 13таси Самарқанд, 2таси Каттақўрғон шаҳарларида, қолган бтаси Булунгур, Жомбой, Нарпай, Пайарик, Тайлоқ ва Ургут туманларида жойлашган. Теннис бўйича туман ва шаҳарларда фаолият олиб бораётган спорт тўғаракларида 825 нафар ўқувчи мунтазам шуғулланмоқда. Эътиборлиси, уларнинг 205 нафарини қизлар ташкил этади. «Самарқанд умидлари» спорт мусобақаларида 11 ёшдан 16 ёшгача бўлган ўқувчи-ёшлар ўз маҳора-

тини синондан ўтказди. Мусобақа тартиб-қоидаларига қўра, иштирокчилар ёш тоифалари бўйича бошланғич ва доимий шуғулланувчиларга бўлинган ҳолда бахшлашди.

Айтиш жоизки, мусобақалар теннис спорт ҳафталиги доирасида ташкил этилиб, дастлаб мазкур спорт турига ихтисосманд ўқувчи-ёшларни байрамона кутиб олиш, етарли шароитларга эга турархўйлар билан таъминлаш ҳамда тиббий қўриқдан ўтказиш билан бошланди. Мусобақалар олдидан иштирокчиларга кўтаринчилик бахш этиш мақсадида турли маданий тадбирлар ташкил этил-

ди. Катта теннис билан мунтазам шуғулланиб, юртимиз шаънини халқаро майдонларда муносиб ҳимоя қилишни ният қилган ўқувчи-ёшлар иккинчи кунни «Динамо» теннис кортларида мусобақага мослашиш ва тенгдошлари билан танишишдан бошлашди. Шу кунни Самарқанд вилоят ҳоқими З.Мирзаев ёш спортчилар билан учрашиб, уларга вилоят ҳокимлигининг совғалари — спорт кийимлари ва теннис анжомларини топширди.

Вилоят ҳоқими мусобақани ўтказишдан қўзланган асосий мақсадга тўхталар экан, теннисни жойларда ривожлантириш учун ушбу спорт турига ихтисосманд ёшларни аниқлаб олиш муҳим аҳамиятга эга эканини таъкидлади. Шунингдек, мазкур спорт мусобақаси тўғрйли барча туман ва шаҳарларда янги теннис кортлари, иншоотлар қад ростлаши қўзда тутилганини маълум қилди. Шундан сўнг вилоятнинг барча ҳудудларидан келган ёш спортчилар тажрибали теннис

усталарининг маҳорат машғулотларини кузатиб, керакли билим-қўникмаларни олишди.

— «Самарқанд умидлари»да иштирок этаётганимдан хурсандман, — деди Самарқанд шаҳридаги 34-умумтаълим мактаби ўқувчиси Мадина Каримова. — Катта теннис билан уч йилдан буён шуғулланиб келаман. Бугунги ёштиб ва ғамхўрликини қўриб, ушбу спорт турига қизиқишим янада ортди. Энди теннис билан янада кучлироқ шуғулланиб, келажда халқаро мусобақаларда чемпион бўлимоқчиман.

Ёш спортчилар сўнгги тайёргарлик машғулотларини ўтказиб, амалий ва назарий билимларини ошириб бўлишгач, Самарқанднинг диққатга сазовор жойлари, тарихий обидалари билан танишишди. «Самарқанд умидлари» катта теннис мусобақалари 9 ноябрда бошланди, голиблар икки кун давомида аниқланди ва тантанали равишда тақдирланди.

Ҳаким ЖҲҲАЕВ,
«Ma'rifat» мухбири

БОЛАЛАР СПОРТИ РИВОЖЛАНМОҚДА

Болалар спортини ривожлантириш жамғармаси ташкил этилганлигининг 10 йиллиги муносабати билан Нукус шаҳрида умумтаълим мактаб ўқувчилари ўртасида спортнинг 8 тури бўйича мусобақалар бўлиб ўтди. Унда 1000 нафардан ортиқ ўқувчи иштирок этди.

Ушбу мусобақада Нукус шаҳридаги қўзи ожизлар мактаб-интернати ўқувчилари ҳам шахмат-шашка бўйича тенгдошлари билан беллашишди.

Мусобақа давомида самбо

бўйича Чимбой тумани вакиллари Отабек Абдимуратов 23 кг. вазнда, Раҳат Мамбетбоев 29 кг. вазнда голибликни қўлга киритган бўлса, спорт гимнастикаси бўйича Нукус шаҳри вакиллари Мийирбек Узоқбо-

ев, Амирбек Елмуратов, Богдан Бабаниязов, Мадияр Данияров мусобақага яхши тайёргарлик билан келганини исботлай олдилар.

Спортнинг қолган турлари бўйича ҳам голиб ўқувчилар аниқланиб, уларга ташкилотчиларнинг диплом ва фахрий ёрлиқлари топширилди.

Азамат ПИРНИЯЗОВ,
«Ma'rifat» мухбири

ЖОКОВИЧ — «ЙИЛ ҚАҲРАМОНИ»

Теннис бўйича дунё рейтингини бошқариб турган сербиялик спортчи Новак Жокевич Лондон шаҳрида ўтказилган АТР якуний турнирида бош совринни қўлга киритди.

Хал қилувчи учрашувда Жокевич сайёрамизнинг яна бир қўли теннисчиси швейцариялик Рожер Федерерга дуч келди. Икки сет давом этган бахсда Роже 6:7,

5:7 ҳисобида маглубиятини тан олишга мажбур бўлди. 2 соату 14 дақиқага чўзилган финал мулкисларни ҳаяжонда ушлаб турди.

АТР якуний турнирида Жокевич сўнгги бор 2008 йили зафар қўчганди. Сермақсуллик борасида рақибдан анча илгарилар кетган Рожер ҳисобида эса бундай совринларнинг бтаси мавжуд. Якуний мусобақанинг жўфтлик ўйинларида бош соврин испаниялик Марсель Гранольерс ва Марк Лопесга насиб этди.

Мазкур турниринг умуий ютқ жамғармаси 5,5 миллион долларни ташкил этди.

ПЕЛЕ «АФСОНА»СИ ТУГАТИЛДИ

Аргентина терма жамоаси ва каталонияликларнинг «Барселона» клуби ҳужумчиси Лионель Месси бразилиялик собиқ футболчи Пелени ортда қолдирди, деб хабар тарқатди «Associated Press».

Испания чемпионатининг 11-туридан ўрин олган «Мальорка» ва «Барселона» жамоалари қарама-қаршилигида турнир етакчилари 4:2 ҳисобида галаба қозониб, навбатдаги 3 очкони қўлга киритди. Мазкур муҳим галабага дунёнинг амалдаги тенгсиз футболчиси ўз дубли билан муносиб ҳисса қўшди.

Шу тариха Мессининг 2012 йил мобайнида урган голлари 76тага етди. Пеле 1958 йили Бразилия терма жамоаси ҳамда «Сантос» клуби сафида тўп суриб, рақиблар дарвозасини 75 марта ишғол этганди.

ҚЎШИМЧА 8 ЙЎЛЛАНМА

Халқаро баскетбол федерацияси яқинда жаҳон чемпионатида иштирок этувчи жамоалар сони энди 24та эмас, балки 32тага кенгайтирилиши ҳақида маълумот тарқатди. Шунингдек, саралаш босқичларида ҳам ўзгаришлар кузатилмоқда.

Квалификация жараёни икки йилга чўзилади. Плей-офф йўлланмасига даъвогар жамоалар икки дивизионда бир неча гуруҳларга бўлинган ҳолда ўзаро куч синашади. Шунда гуруҳда имконияти паст жамоада ҳам имконият сақланиб туради. Бахслар уйда-сафарда тизимида ўтказилади.

Шунингдек, 2017 йилдан бошлаб баскетбол бўйича ҳудудий чемпионатлар, хусусан, Европа чемпионати регламенти ҳам ўзгартирилиши режалаштирилган. Мазкур чемпионати икки йилда эмас, балки тўрт йилда бир бор ўтказиладиган бўлади.

Баскетбол бўйича навбатдаги жаҳон чемпионати 2014 йили Испанияда бўлиб ўтади.

«ХАВФСИЗ» РАҚИБ ТАНЛАНДИ

Бокс бўйича суперогир вазн тоифасида IBF, IBO ва WBO таснифидида чемпионлик камарларига эгалик қилаётган украиналик чарм қўлқоп сохиби Владимир Кличко польшалик рақиб Мариуш Вахга қарши кечган учрашувда очколар ҳисобида зафар қучди.

«Reuters»да ёзилишича, кичик Кличко жанг мобайнида қўп ҳужум

уюштирган, зарбалар беришга ҳаракат қилган, бироқ абжир Вахни бирор марта ҳам ноқдаун ҳолатига туширишни удалай олмаган. 12 раундлик «зарбалар ёмғири»га дош берган Вах якунда ҳакамлар томонидан бир овоздан (119:109, 120:107, 120:107) маглуб деб топилди. Кличко ўз камарларини муносиб ҳимоя қилди.

Эслатиб ўтамиз, Кличко 90,7 кг. вазн тоифасида WBO таснифидида чемпионлик камари сохиби — немис боксчиси Марко Хукнинг даъвосини ҳам қабул қилиши мумкин эди. Бироқ у «хавфсиз» Вахни танлаганди.

Назира БОЙМУРОВА олган суратлар.

«Ma'rifat» ҳамда «*Учитель*»

газеталарига обуна бўлсангиз:

Таълим-тарбия соҳасига оид Ўзбекистон Республикасининг қонунлари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари, қарорлари, Вазирлар Маҳкамасининг қарор ва фармойишлари билан тезкор равишда танишиб борасиз

Халқ таълими, Олий ва ўрта махсус таълим вазирликлари, Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази томонидан узлуқсиз таълим жараёнини такомиллаштириш мақсадида ишлаб чиқилган янги меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларга ўз вақтида эга бўласиз

Барча ўқув фанлари бўйича бериладиган илғор методик тавсиялар, янги услублар ҳамда намунавий дарс ишланмаларидан машғулотларингиз самарасини оширишда фойдаланасиз

Республикада фаолият кўрсатаётган ҳамда хорижлик ҳамкасбларингизнинг таълим-тарбия соҳасида қўлга киритаётган улкан ютуқлари ва бой тажрибаларидан баҳраманд бўласиз

Мамлакатимиз ҳамда чет эллик мутахассис-олимлар, зиёлиларнинг ёш авлод маънавиятини юксалтириш, «оммавий маданият»нинг зарарли таъсирларидан ҳимоялашга қаратилган фикр-мулоҳазалари, амалий тақлифлари маънавий-маърифий фаолиятингиз самарадорлигини оширишга хизмат қилади

Барча соҳалар бўйича мамлакатимиз ҳамда дунё илм-фани янгиликларидан барвақт хабар топасиз ва қизиқувчан ўқувчингизнинг ҳар қандай мураккаб саволларига тезкор жавоб бериш имкониятига эга бўласиз

2013 йил тақвими туҳфа

Азиз оқуначилар!

«Ma'rifat» газетасининг 2012 йил 17 ноябрда чиқадиган 91-сонда сизлар учун тахририятимиз томонидан тайёрланган «Та'лим йулдузлари» деб номланган 2013 йил календар-тақвим плакати туҳфа сифатида газета билан биргаликда тақдим этилади. «Ma'rifat» ва «Учитель Узбекистана» газеталари келгуси йилда ҳам сизнинг ҳамроҳингиз бўлсин!

«Ma'rifat» ва «Учитель Узбекистана» газеталари — Сизнинг минбарингиз!

Ma'rifat

Нашр кўрсаткичи:

илмий-эки обуна (жорий йилнинг 30 ноябргача) учун — 149;

якка обуначилар ва ташкилотлар учун — 150.

Учитель

Нашр кўрсаткичи:

илмий-эки обуна (жорий йилнинг 30 ноябргача) учун — 216;

якка обуначилар ва ташкилотлар учун — 217.

Обуна «Матбуот тарқатувчи» ҳамда «Ўзбекистон почтаси» акциядорлик компанияларининг жойлардаги бўлимларида алажа оширишингиз мумкин.

Ma'rifat

**ТА'СИС
ЕТУВЧИЛАР:**

Ўзбекистон Халқ та'лими
вазирлиги, Ўзбекистон Олий
ва о'рта махсус та'лим
вазирлиги, Ўзбекистон
Та'лим, фан ва
маданият ходимлари
касба uyushmasi
Markaziy Kengashi.

Бosh muharrir:
Abdusamat RAHIMOV

Тahrir hay'ati: Madamin
ARIPJANOV, Jumanazar BEK-
NAZAROV, Baxtiyor DONIYOROV,
Farrux JABBOROV (bosh muharrir-
ning birinchi o'rinbosari), Baxtiyor
YOQUBOV (mas'ul kotib), Mahmuda
MURZAYEVA, Husan NISHONOV
(bosh muharrir o'rinbosari), Nurlan
USMONOV (bosh muharrir
o'rinbosari), "Учитель Узбекиста-
на"), Aleksey CHUKARIN (mas'ul
kotib, "Учитель Узбекистана"),
Sa'dulla HAKIMOV.

Gazeta
O'zbekiston Matbuot va axborot
agentligida № 0067 raqam bilan
ro'yxatga olingan.

ISSN 2010-6416

9 772010 641009

ИНДЕКС: 149, 150. Г-1118.

Тираж 32101.

Hajmi 4 bosma taboq.

Ofset usulida bosilgan,
qog'oz bichimi A-3.

«Ma'rifat»-dan materiallarni ko'chirib boshib
tahririyat raxsati bilan amalga oshirilishi shart.
Tahririyatga kelgan qo'yuvchalar taqdir
qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

Reklama materiallari uchun tahririyat javobgar emas.

MANZILIMIZ: 100083, Toshkent,
Matbuotchilar ko'chasi, 32.

Web-site: www.marifat.uz

TELEFONLAR: mas'ul kotib—233-99-15, umumiy
o'rta va maktabgacha ta'lim yangiliklari bo'limi — 236-
53-16, fan, oliy va o'rta ma'xsus, kasb-hunar ta'limi
yangiliklari bo'limi — 236-54-03, adabiyot, madaniyat,
kasaba uyushmalari hayoti yangiliklari bo'limi — 236-
54-69, ma'naviyat va maktabdan tashqari ta'lim yangiliklari
bo'limi — 236-54-23, siyosat, xalqaro hayot va sport
yangiliklari bo'limi — 236-55-58, reklama va marketing
bo'limi — 233-42-92(faks), 236-54-17.

Bahosi sotuvda
erkin narxda

Dizaynerlar:
Malohat TOSHOVA,
Liliya BINASHEVA.

Navbatchi muharrir:

Abror UMARQULOV.

Navbatchi:

Sherali NAMOZOV.

«Sharq» nashriyot-matbaa
aksionerlik kompaniyasi
bosmaxonasi.

Korxona manzili:

«Buyuk Turo» ko'chasi, 41-uy

ЎЗА яхуни — 20.40

Topshirildi — 22.00